ФИФЫ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ЫЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКЫУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м и ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЬАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№33 (23.847) ● 2019 гъэм гъатхэпэм (мартым) и 23, щэбэт ● Тхьэмахуэм щэ къыдокI ● И уасэр зы тумэнщ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ КIуэкIуэ К. В. Щэнхабзэм и лэжьакIуэм и махуэм теухуа и хъуэхъу

ПщIэ зыхуэсщI ныбжьыгъуэ!

Гъэ къэс гъатхэпэм и 25-м дэ къэралым щагъэлъапIэ Щэнхабзэм и лэжьакIуэм и махуэр. А махуэм дэ я пщIэр долэт цIыхубэм я щэнхабзэмрэ зэхэщIыкIымрэ зегъэужьыным эн лэжьыгъэр хуэунэтIэхэм. ФызыIорыт Iуэхум, ар библиотекэу, музейуэ, щэнхабзэ унэу, театру щрети, емыльытыгъуэ, фэ щIэныгъэм и нурыр фи псэм хэлъщ икIи къалэн лъапIэр щIыхь пылъу фогъэзащIэ. КъыпхуэмыльытэныкIэ хуэдизщ Къэбэрдей-Балъкъэрым ис лъэпкъхэм я щэнхабзэ хьэлэмэтыр хъумэным, щIэблэхэм я зэпыщIэныгъэхэр къызэрэзэпэщыным, ди цIыхубэм я зэкъуэтыныгъэр гъэбыдэным хуэгъэзауэ фэ зэфIэвгъэкIэхэр.

Дэтхэнэ творческэ гупми езым и гъэгуанэ, езым и тхыдэ, лажьэкIэ иIэжщ, ауэ а псори зэкъуегъэувэ щэнхабзэмрэ гъэзэджэмрэ пэжыгъэкIэ зэрахэуэлажьэм. Фи щIэныгъэр, IэкIуэлъакIуагъэр, творческэ егугъуныгъэр ди цIыхубэм я зэкъуэтыныгъэр гъэбыдэнымкIэ, Хэку лъагъуныгъэр гъэбэгъуэнымкIэ дяпэкIи икъукIэ сэбэп зэрыхъунум шэч къыткъэзгъэкъым.

Фи Iэщ-Iагъэм ирилажьэхэм я махуэшхуэмкIэ сынывохъуэхъу, уэзнщагъэ быдэ, насып, ефIэкIуэныгъэ фиIэну, дыщалъхуэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и фIыгъуэхэр гъэбэгъуэным хуэунэтIауэ творческэ ехъулIэныгъэ-Iэщ-Iэхэр къэфхьыну си гуапэщ.

● Хъыбар гуапэ

ЦIыху 82-м унэ къалъос

Гъатхэпэм и 21-м Налшык къалэ щекIуэкIащ КъБР-м и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ КIуэкIуэ Казбек, УФ-м и МВД-м Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым щIэ управленэм и унафэщI, полицэм и генерал-лейтенант Бачурин Сергей, УФ-м и Президентым полномочнэ лIыкIуэу ди щIыналъэм щIэм и аппаратым и инспектор нэхъыщхьэ Ткачёв Евгений, КъБР-м и Парламентым и лIыкIуэ Кривко Михаил, КъБР-м къэрал кIуэцI Iуэхухэмкl э и министр Ромашкин Игорь, къулыкъущIэхэмрэ унафэщIхэмрэ зыхэта зэIущIэ дахэ.

А МАХУЭМ КъБР-м и МВД-м и лэжьакIуэ, ветеран 82-м я унэщIэхэм я Iункlыбзэ1ухэхэр иратыжащ. Къати 9-у зэтет, сыт и лъэныкъуэкIи зыхуей хузэгъэза унэр Московскэ уэрамым жеуб1ыда.

- Урысей Федерацэм къэрал кIуэцI Iуэхухэмкl э и министр Колоколцев Владимир и цIэкIэ сыныбохъуэхъу, - жиIащ Бачуриным, дауздапIщэр къэщIэзIуихым. - Нобэ фи махуэшхуэщ, полицэм и лэжьакIуэхэм псэупIэ ират. Илъэсипл1 и пэкIэ унафэ къащтауэ щытащ полицэм и лэжьакIуэхэмрэ ветеранхэмрэ уэз хуащIыну. УФ-м и МВД-м а Iуэхугъуэм хухихат сом мелуан 330-рэ. Иджы мис, нобэрэй зэманым кьиг1уэ мардэхэм тетуу яуха унэр хьэзырщ.

КъБР-м и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ КIуэкIуэ Казбек къэщIэпсалъэм къуихигъэщащ цIыхум и псэупIэ щхьэхуэ иIэжыным мыхьэнэшхуэ зэриIэр, абы куэд зэрыпщигъэпсынщIэр.

- Мы унэр зыхуауха цIыхухэр къэралым иль1эс куэдкIэ хуэ1лэжьащ, языныкъуэхэм нобэр къыздэсым кьулыкъу ящI1э - абыхэм шынагъуэншэу дыпсэуным къарууншхэ трагъэкIуадэ. А лэжьыгъэ мытыншым пэкIуэжу ахэр псэупIэкIэ къыздэгъэпэщынэр ди къалэнщ. Адэкlи фыузынщэу, фи къару илъу, фи Iэнатlэм ехъулIэныгъэхэр къыщыдэхъу фыпсэуну си гуапэщ, - жиIащ КIуэкIуэм.

Полицэм и генерал-лейтенант Ромашкин Игорь зэрыжиIамкIэ, иджы КъБР-м и МВД-м и лэжьакIуэу псэупIэ зратын хуейхэм я бжыгъэр тIукIэ нэхъ мащIэ хъуащ зэуэ.

- Иджыри мыпхуэдэ унитI и кIэм нэдгъэсын хуейуэ яубзыхуащ. Ахэр зэрынэтыIысыну мылъкур къэралым тхухихагъэхэщ. Ар зэфIэкIрэ унэхэр тIыжмэ, псэупIэ хуэныкъуэ чэзум щытхэр зэтекIыпэнущ, - къыхигъэщащ Ромашкин.

Адэкlэ унагъуэ 82-м я унэ Iункlыбзэ1ухэхэр иратыжащ, кьулыкъущIэхэм унэр зыхуэ лэжьакIуэхэм фIыщIэ псалъэкIэ зыхуагъэзащ, я пщэ къыдалъхьа лэжьыгъэр нэсу, и чэзум зэрызэфIагъэкIам папщIэ.

Унэ зратахэм къабгъэдэкIыу зэIущIэм и кIэм къэпсэлъащ полицэм и полковник Къарымыкъуэ Заур. Абы къулыкъущIэхэмрэ унафэщIхэмрэ фIыщIэ яхуищIащ гулъытэ къызэрыхуащIам папщIэ.

ФЫРЭ Анфисэ.

Зэгъунэгъу щIыналъэплIым я Iэтащхьэхэр Налшык щызэхуэзащ

Налшык иджыблагъэ щызэхуэзащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ КIуэкIуэ Казбек, Ставрополь крайм и губернатор Владимиров Владимир, Адыгей Республикэм и Iэтащхьэ Къумпыл Мурат, Къэрэшей-Шэрджэс Республикэм и Iэтащхьэ Темрезов Рашид сымэ. Ахэр тепсэлъыхьащ нэхъ зэфIэкIышхуэ зиIэ сабийхэм я Iэзагъэм щыхагъахъуэ центрхэр щIыналъэхэм, школ, вуз нэхъыфIхэм къыщызэгъэпэщыным теухуауэ УФ-м и Президент Путин Владимир Федеральнэ Зэхуэсым Зэрызыхуигъэзам къыщыгъэлъэгъуа Iуэхуэхэр дэгъэкIынымкIэ хэкIыпIэхэм.

КъБР-м и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэм иригъэблагъэри, а махуэм зэхущIэхэр «ДыгъэфIэ къалэ» сабий академием щыIащ икIи технологие гъэзэкIэмрэ бизнесымрэ я урысейпэ тхъэмахуэм и щIыналъэ Iыхьэм хиубыдэу къызэрагъэпэща олимпиадэм хэта школлакIуэхэр гъэлъэпIэным теуха гуфIэгъуэ зэхьыхэм хэтащ.

КIуэкIуэ Казбек конкурсым щытекIуа-хэм еджэнымкIи творчествэмкIи ехъулIэныгъэщIэхэр адэкIи яIэну еху1эхуащ.

«Апхуэдэу ди республикэм къызэрыт-хуеблэгъам папщIэ сэ фIыщIэ яхуэощI Къумпыл Мурат, Темрезов Рашид, Владимиров Владимир сымэ. Ди щIыналъэхэм щыпсэу щIалэгъуалэм гъащIэ гъэзгу тэмэм къыхахыфи папщIэ дэ ди мурадщ иджырей ерыздэжьым зегъэужьыным, щIэблэм я зэфIэкIкIэ къэгъэлъэгъуэ папщIэ зыхуеину Iэмалхэр зэтегъэувэным и лъэныкъуэкIэ быдзу дызэпыщIауэ дызэдзэкъэну», - жиIащ КъБР-м и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэм. Къэбэрдей-Балъкъэр «Дыгъэфl» къалэ» апхуэдэу ди республикэм къызэрыт-хуеблэгъам папщIэ сэ фIыщIэ яхуэощI Къумпыл Мурат, Темрезов Рашид, Владимиров Владимир сымэ. Ди щIыналъэхэм щыпсэу щIалэгъуалэм гъащIэ гъэзгу тэмэм къыхахыфи папщIэ дэ ди мурадщ иджырей ерыздэжьым зегъэужьыным, щIэблэм я зэфIэкIкIэ къэгъэлъэгъуэ папщIэ зыхуеину Iэмалхэр зэтегъэувэным и лъэныкъуэкIэ быдзу дызэпыщIауэ дызэдзэкъэну», - жиIащ КъБР-м и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэм «Дыгъэфl» къалэ» и гъэсэнхэм епсэлъащ, абыхэм я лэжьыгъэхэмрэ проектхэмрэ еплъащ, Урысей Илъэсым сабийхэм щIэныгъэ гуэдзэн егъэгуэтыныкIэ и Iуэхущ1апIэ хэта щIэныгъэлIэ папщIэ дэ ди мурадщ иджырей егъэджэныгъэ зэхъыхэм хэтащ. Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым, Адыгей къэрал университетым къыщызэрагъэпэща республикэ математикэ школым.

Шемякин Михаилрэ я цIэкIэ къызэрагъэпэща классхэм, «Къэгъэлъэгъуэ» секцэм, къэфакIуэ студием, библиотекэм, спорт залым я лэжьакIэм щыгъуазэ ящI1ащ.

КIуэкIуэ Казбек къэкIуэкIэхукIащ зэфIэкIышхуэ зыбгъэдэлъ щIалэгъуалэм защIэгъэкъуэныкъо егъэджэныгъэм зегъэужьыныкъо КъБР-м и къэрал властым и органхэм япэ иракIэщ Iуэхуэхэм зэращыщыр.

Къэбэрдей-Балъкъэрыр хагъэхьащ «Дэтхэнэ зы сабийми ехъулIэныгъэр» федеральнэ проектыр 2019 гъэм япэ дыдэу щагъэунэхуну щIыналъэхэм икIи абы ипкъ иткIэ республикэм сом мелуан 213-м щIигъу къыхэкIуэныщIыпщIыгъ. Ахъшэр трагъэкIуэдэнущ «Дыгъафl къала» сабий академием хиубыдэу Налшык щыIэ «Зей Iуащхьэ» базэм зэфIэкIышхуэ зыбгъэдэлъ сабийхэм папщIэ щIыналъэ зэхуаку центр къыщызэгъэпэщыным, апхуэдэу Кавказ Ищхъэрэ, Ищ1э федеральнэ округхэм я школлакIуэхэм я олимпиадэ зэщIэхъеныгъэм зегъэужьыным.

«Зей Iуащхьэ» щIыналъэ зэхуаку центрыр гъэмахуэми щIымахуэми лэжьэнущ икIи абы сабийхэр щыхуагъэсэнуц щIэныгъэм, гъуазджэм, спортым, бизнесым я унэтIыныгъэ куэдым. Мы проектыр гъэзэщIэным хуэгъэза методикэ Iуэхуэхэр иратыжынущ Соч1э кьалэм щыIэ «Сириус» центрым, Бауман и цIэр зезихьэу Москва дэт къэрал техникэ университетым, Москва дэт физико-техническэ институтым, Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым, Адыгей къэрал университетым къыщызэрагъэпэща республикэ математикэ школым.

ЩIэныгъэ гуэдзэнымрэ зэщIыгъуу ягъэхьазыр проектхэмкIэ конценпцэ хэхар тэмэму гъэзэщIа хъун папщIэ иджыпсту ягъэхьазыр Ставрополь, Черкесск къалэхэм щыIэ тхыдэ пархэм, Урысейм ЩIэныгъэхэмкIэ и академием и астрофизикэ секретарэу Инжыдж станицэм щыIэм иращIыпIэну зэгурыIуэныгъэхэр.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхущ1апIэ.

КъБР-м и Парламентыр илъэс 25-рэ зэрырикъум и щIыхькIэ екIуэкIыну Iуэхухэм зыхуагъэхьэзыр

КъБР-м и Парламентым и Унафэщ1 Егоровэ Татьянэ иригъэкIуэкIащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентыр илъэс 25-рэ зэрырикъур гъэлъэпIэным зыхуэгъэхьэзырынымкIэ къыщызэгъэпэщакIуэ гупым хэтхэм я етIуанэ зэIущIэр.

АР КЪЫЩЫЗЭIУИХЫМ, Егоровэм къыхигъэщащ махуэшхуэм теухуауэ Iуэхугъуэ зэхуэмыдэхэр республикэм зэрыщагъэкIуэкIынур.

- Конференцэр, «стIол хъурейэр», зэхьэзэхуэ зэмылIэужьыгъуэхэр къызэщIалъыдэ абыхэм. Къищынэмыщ1ауэ, республикэм и хъыбарегъащIэ Iэнатlэхэми тхыгъэ гъэщIэгъуэнхэр ягъэхьазыр. Мы зэманым дубзыхуэ лэжьыгъэхэм ящыщ куэд зэфIэдгъэкIащ, иджыри къыптощIылъэр мащIэхэщ, - жиIащ абы.

Махуэшхуэм екъэлIа Iуэхугъуэ къызэгъэпэщынымкIэ жэуап зыхьыр КъБР-м и Парламентым и комитетхэмрэ абы и Аппаратым и къудамэхэмрэщ. Апхуэдэу и Iуэхугъэ нэIэм щIэтщ КъБР-м и министерствэхэм, район, къалэ щIыпIэ администрацIэхэм, ещанэ гупым хэтащ.

КъБР-м и Парламентыр илъэс 25-рэ зэрырикъур гъэлъэпIэным зыхуагъэхьазырын щIадзащ 2018 гъэм и фокIадзэм.

КъБР-м и Парламентым и Унафэщ1ым и къудамэ **Жанатаев Сэлим** жиIащ махуэшхуэм и щIыхькIэ екIуэкIыну Iуэхуэхэр дамыгъэ хэхам зэрыщIэтынур, мы зэманым КъБР-м и Конституцэмрэ КъБР-м и Парламентыр илъэс 25-рэ зэрырикъумрэ ятеуэуа тхыльхэр зэрагъэхьэзырыр, пощт карточкэхэр къыдэзыдагъэкIар. Апхуэдэу «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентыр илъэс 25-рэ ирокъу» псалъэхэр зытетха медалрэ хьэпшыпхэмрэ къыдагъэкIынущ.

КъыдэзгъэпэщакIуэ гупым хэтхэр тепсэлъыхьащ махуэшхуэм егъэщIылIа Iуэхугъуэ нэхъыщIэхэр зэрырагъэкIуэкIыну щIыкIэмкI. Я Iуэху епIыкIэкIэр къагъэлъэгъуащ КъБР-м и Правительствэм и Унафэщ1ым и япэ къудамэ - КъБР-м мэкъумэш Iэнатlэмкl э и министр **Говоров Сергей**, КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я Iуэхугъэр зезыгъэкIуэм и къалэнхэр зыгъэзащIэ **Ащхъуэт Аэзмэтджэрий**, КъБР-м щэнхабзэмкIэ и министр **Къумахуэ Мухьэдин** сымэ.

КъызэгъэпэщакIуэ гупым хэтхэм жаIащ махуэшхуэр екIуэ-ещхьу ягъэлъэпIэнэным зэрегугъунур.

КъБР-м и Парламентым и пресс-Iуэхущ1апIэ.

ЦIыхухэм я Iуэхугъэр дэгъэкIыным хэхауэ кIэлъоплъ

КъБР-м и Парламентым и Унафэщ1 Егоровэ Татьянэ зи щхьэ Iуэхукlэ къэкIуа цIыхухэм щахуэзащ «Урысей зэкъуэт» партым и тхьэмадэ Медведев Д. А. и щIыналъэ жылагъуэ екIуэлIапIэм.

КъБР-м и Парламентым и спикерым республикэм и район, къалэ зэмылIэужьыгъуэхэм къикIауэ цIыхуи 10-м зыкъыхуагъэзащ Iуэху зэмылIэужьыгъуэхэмкIэ. Ахэр къызыткIуэ Iуэхугъэм ящыщ псэупIэм, псэуныгъэм пыщIэхэр, транспорт Iуэхугъэзэхэр гъэтэмэныныр, Налшык къалэм и хьэблэхэм ящыщ зым хиубыдэ гъэзгу зэгъэпэщыжыныр. Апхуэдэу Парламентым и Унафэщ1ыр зыхуэзэхэм ящыщ зыбжанэ къэлъэIуащ псэупIэ-коммунальнэ Iуэхугъэзэхэм я тарифхэр, кIэрыхуэбжьэрыхуэгъэ зэрыдашымкIэ тарифхэр, псы уасэр зэрагъэувыр мытэмэму къыздэсрагъэпытэм теухуауэ.

А махуэм зэIущIэм къэкIуэпIа псоми зыхуэфащэ юридическэ чэнджэщхэр иратащ. Ящыныкъуэхэм я лъэIуэгъэ занщIэу хуэзэфIагъэкIащ, нэхъ зэпкърыхауэ зыхэплъэн хуейхэр Егоровэ Татьянэ къыхитхыкIащ, ахэр зэрыдагъэкIым еэзыр и щхьэкIэ кIэлъыплъын папщIэ.

КъБР-м и Парламентым и пресс-Iуэхущ1апIэ.

КъалэныщIэхэр яубзыху

КъБР-м ЦIыхухэр егъэджэныкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я Iуэхухэмкl э и министерствэм иджыблагъэ щекIуэкIащ абы и коллегием хэтхэм я зи чэзу зэIущIэ. Абы къыщапщытэжащ илъэс блэкIам Iэнатlэм хуэзэфIэкIа Iуэхугъуэхэр, апхуэдэуи щаубзыхуащ 2019 гъэм къапэщылъ къалэныщIэхэр.

● Коллегиехэр

КОЛЛЕГИЕМ хэтхэм нэмыщI, зэхуэсым къарагъэблэгъащ КъБР-м и Правительствэм и Унафэщ1ым и къудамэ Мовсисян Грант, КъБР-м и Iэтащхьэм и чэнджэщэгъу Тюбеев Альберт, КъБР-м и Iэтащхьэм Сабийм и хуитыныгъэхэмкIэ и уполномоченнэ Лъынэ Светланэ, КъБР-м и Парламентым Еръэджэныгъэмкlэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм политикэмкIэ и комитетым и пашэ Азычэ Светланэ, а комитетым хэт, КъБР-м егъэджэныгъэ Iэнатlэм и лэжьакIуэхэм я профсоюз зэгухьэныгъэм и пашэ Карныш Сергей, КъБР-м Цыхухэр егъэджэныкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я Iуэхухэмкl э и министерствэм къепхауэ лажьэ жылагъуэ зэхэтыкIэ и тхьэмадэ Сэхъурокъуэ Хьэутий, абы и къудамэ Зумакулов Асхьат, республикэм и къалэхэм, районхэм я администрацIэхэм я лIыкIуэхэр, егъэджэныгъэмкIэ щIыналъэ Iэнатlэхэм я унафэщIхэр, ди щIыпIэм щылажьэ еджапIэ нэхъыщIэхэм, курыт щIэныгъэр Iэщ1агъэр щрагъэIуэт Iуэхущ1апIэхэм, курыт школлхэм къикIахэр, нэгъэщIэхэр.

Коллегием и лэжьыгъэр иублащ икIи иригъэкIуэкIащ КъБР-м щIыхуэр егъэджэныкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я Iуэхухэмкl э и министр Къумыкъу Iуэес. Зэхуэсым къакъуеблэгъахэм фIыщIэ яхуищIа нэужь, абы псалъэ иритащ Мовсисян Грант. Абы и къэпсэлъэныгъэ кIэщIым къыхигъэблэджылыкIащ егъэджэныгъэ Iэнатlэр къэралым гулъытэ хэха зыхуищI унэтIыныгъэхэм зэрарщыщыр, ар адэкIи ефIэкIуэныкIэ республикэм и унафэщIхэм яльэкI псори зэращIэнури къыжиаI. Апхуэдэу ар коллегием хэтхэм еху1эхуащ КъБР-м и Правительствэм къыбгъэдэкIыу, лэжьыгъэ купщIафIэ кърахьэлIэну зэрагупсысыр.

Адэкlэ псэлъапIэр хуит зыхуащIа Къумыкъу Iуэес къызэхуэсахэм я пащхьэ докладэ купщIафIэ щищIащ. Ар теухуауэ щытащ зи пашэ министерствэм ильэс блэкIам къриубыдэу зыIэригъэхьа ехъулIэныгъэхэмрэ зыхунэмыса Iуэхугъуэхэмрэ, апхуэдэу дызэрыт гъэм кърагъэблагъэ Iэнатlэм щекIуэкI лэжьыгъэ псоми, унэтIыныгъэкIэ зэщIэхъущхьэ. Псом япэ ар тепсэлъыхьащ «Егъэджэныгъэ» федеральнэ проектым къыщыгъэлъэгъуа Iуэхугъуэхэр ди республикэм зэрыщIэтынур.

Министрыр хэхауэ къыгеуцуащ Iэнатlэм щекIуэкI лэжьыгъэ псоми, унэтIыныгъэкIэ зэщIэхъущхьэ. Псом япэ ар тепсэлъыхьащ «Егъэджэныгъэ» федеральнэ проектым къыщыгъэлъэгъуа Iуэхугъуэхэр ди республикэм зэрыщIэтынур.

Адэкlэ псэлъапIэр хуит зыхуащIа Къумыкъу Iуэес къызэхуэсахэм я пащхьэ докладэ купщIафIэ щищIащ. Ар теухуауэ щытащ зи пашэ министерствэм ильэс блэкIам къриубыдэу зыIэригъэхьа ехъулIэныгъэхэмрэ зыхунэмыса Iуэхугъуэхэмрэ, апхуэдэу дызэрыт гъэм кърагъэблагъэ

Нэхъыжьхэм защIэгъэкъуэным теухуа республикэпсо щэбэт щIыхьэху егъэкIуэкIыным и IуэхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэ

2019 гъэм гъатхэпэм и 20 *№35-ПП*

1941 - 1945 гъэхэм екIуэкIа Хэку зауэшхуэм някъуэдыкъуэ хэхъухьахэмрэ абы хэтахэмрэ, апхуэдэу зауэм хэкIуэдахэм я щхьэгъусэхэм зэрызыщIагъакъуэр егъэфIэкIуэн икIи абыхэм адэкIи социальнэ дэIэпыкъуныгъэ етын мурадкIэ, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм **унафэ ещI**:

1. Зауэм, лэжьыгъэм, IэщэкIэ Зэщ1Iэузэда къарухэмрэ хабзэхъумэ органхэмрэ я ветеранхэм (пенсионерхэм) я Къэбэрдей-Балъкъэр республикэ жылагъуэ зэгухьэныгъэмрэ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и профсоюзхэм я зэгухьэныгъэ» союзымрэ къыхалъхьа жэрдэмыр ядэIыгъын икIи нэхъыжьхэм защIэгъэкъуэным теухуа республикэпсо щэбэт щIыхьэху 2019 гъэм гъатхэпэм и 23-м егъэкIуэкIын.

2. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и гъэзэщIакIуэ властым и органхэм, муниципальнэ районхэмрэ къалэ округхэмрэ я щIыналъэ администрацэхэм, зи мылъкум емылъытауэ, IуэхущIапIэ псоми чэнджэщ етын нэхъыжьхэм защIэгъэкъуэным теухуа республикэпсо щэбэт щIыхьэхум хэтыну икIи зы махуэ лэжьапщIэр абы халъхьэну.

3. Нэхъыжьхэм защIэгъэкъуэным теухуа республикэпсо щэбэт щIыхьэхум хэтахэм езыхэм яфIэфIу фондым псапащIэ ахъшэу халъхьэр ягъэхьын хуейщ «Урысей Федерацэм и бюджет IэнатIэм и лIэужьыгъуэхэм Федеральнэ казначействэм и органхэм трагуашэ хэхъуэхэр» 40101810100000010017 счётым, «Урысей Федерацэм хыхьэ щIыналъэхэм я бюджетхэм я нэгъуэщI налогыншэ хэхъуэхэр» 961 1 17 05020 02 0000 180 кодымкIэ.

4. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ цIыхухэм социальнэу къащхьэщыжынымкIэ и министерствэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ФинансхэмкIэ и министерствэм яхуэгъэувын щэбэт щIыхьэхум и фондым къыхалъхьа ахъшэм и хьэкъкIэ:

гъэ къэси хуэдэу, 1941 - 1945 гъэхэм екIуэкIа Хэку зауэшхуэм някъуэдыкъуэ хэхъухьахэмрэ абы хэтахэмрэ, апхуэдэуи зауэм хэкIуэдахэм я щхьэгъусэхэм зэ тыгъуэу зэрадэIэпыкъу ахъшэу дэтхэнэми сом мин 30 етыныр 2019 гъэм накъыгъэм и 9-м и пэ къихуэу зэфIагъэкIыну;

муниципальнэ районхэмрэ къалэ округхэмрэ я щIыналъэ администрацэхэм, апхуэдэу ветеранхэм я къалэ (район) советхэм ягурыIуэу, 1941 - 1945 гъэхэм екIуэкIа Хэку зауэшхуэм някъуэдыкъуэ хэхъухьахэмрэ абы хэтахэмрэ, зауэлI хэкIуэдахэм (лIахэм) я щхьэгъусэхэу зи псэупIэхэр зэгъэпэщыжын хуейхэм 2019 гъэм къриубыдэу зыщIагъэкъуэну.

5. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ЩэнхабзэмкIэ и министерствэм хуэгъэувын нэхъыжьхэм защIэгъэкъуэным хуэгъэза республикэпсо щэбэт щIыхьэхур зэрекIуэкIымрэ абы къэрикIуахэмрэ республикэ хъыбарегъащIэ IуэхущIапIэхэмкIэ хэIущIыIу ящIыныр къызэригъэпэщыну.

6. Мы Унафэр зэрагъэзащIэм кIэлъыплъыныр и пщэ дэлъхьэн Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ Мовсисян Г. О.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщI
МУСУКОВ Алий

● Егъэджэныгъэ

Жылагъуэ-эксперт советым и лэжьыгъэр еублэ

КъБР-м ЦIыхухэр егъэджэнымкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министерствэм тхьэмахуэ блэкIам и кIэухым щызэхэтащ а министерствэм и нэIэм щIэту лажьэ Жылагъуэ-эксперт советым и япэ зэIущIэ.

АБЫ И КЪАЛЭН нэхъыщхьэхэм ящыщщ «Егъэджэныгъэ» лъэпкъ проектым къыщыгъэлъэгъуа Iуэхугъуэхэр ди щIыналъэм зэрыщылажьэм кIэлъыплъыныр. Апхуэдэуи министерствэм щызэфIах лэжьыгъэхэр зэIухауэ щытыным и нэIэ тригъэтынущ. Советым хэтхэр мазищ къэс зэ зэхуэсынущ. Абы и унафэщIу хахащ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъумэш университетым и ректор, техникэ щIэныгъэхэм я кандидат, доцент Апажэ Аслъэн. Абы и къуэдзэу хахащ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым урысыбзэмкIэ и кафедрэм и унафэщI, филологие щIэныгъэхэм я доктор Башиевэ Светланэрэ Жылагъуэ цIыхубэ фронтым (ОНФ) КъБР-м щиIэ къудамэм и гъэзэщIакIуэ комитетым и пашэ Бакаев Евгенийрэ. Абы и секретару ягъэуващ Налшык къалэ советым и депутат Мысост Екатеринэ.

Жылагъуэ-эксперт советым и зэIущIэм къыщыпсэлъащ КъБР-м цIыхухэр егъэджэнымкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министрым и къуэдзэ Шантуковэ Иринэ. Абы зэрыжиIамкIэ, «Егъэджэныгъэ» лъэпкъ проектым къыщыгъэлъэгъуауэ ди щIыналъэм щылэжьын хуей Iуэхугъуэхэм федеральнэ мылъкум къыхэкIыу хухахащ сом мелуан 569,968-рэ. Проектым къыщыгъэнэIуа Iуэхугъуэхэр ятещIыхьащ 2019 - 2024 гъэхэм. Псори зэхэту сом мелард 784,5-рэ зыхухаха а къэрал проектым и мурад нэхъыщхьэр къэралым и егъэджэныгъэ IэнатIэм хэпщIыкIыу зегъэужьынырщ, абы щызекIуэ Iуэху зехьэкIэхэр дунейпсо мардэхэм хуэгъэкIуэнырщ. Iуэхур зытещIыхьа илъэси 5-м къриубыдэу УФ-м и егъэджэныгъэ IэнатIэр хиубыдэн хуейщ дуней псом щыIэ апхуэдэ IэнатIэхэм я нэхъыфIитхум.

Проектым къызэщIиубыдэнущ ди республикэм и къалэхэм, къуажэхэм щылажьэ курыт школхэр. Абы къыщыгъэлъэгъуа проектхэм мы зэманым щолажь ди щIыналъэм и курыт школу 27-м. КъыкIэлъыкIуэ илъэсхэм проектым къызэщIиубыдэнущ адрей школхэри.

АдэкIэ псалъэмакъым пызыща Апажэ Аслъэн советым хэтхэм я пащхьэ ирилъхьащ зи пашэ жылагъуэ зэгухьэныгъэр зэрылэжьэну щIыкIэмрэ зэман благъэм къапэщылъ къалэнхэмрэ. Советым хэтхэм даIыгъащ Апажэм къыхилъхьа Iуэхугъуэхэр.

Жылагъуэ-эксперт советым и къыкIэлъыкIуэ зэхуэсыр мэкъуауэгъуэм и кIэухым ирагъэкIуэкIыну траухуащ.

ТАМБИЙ Линэ.

● Гу зылъытапхъэ

ДыщIэгузэвэн щыIэкъым

Махуэ зыбжанэ ипэкIэ Интернетым къралъхьат Кыщпэк къуажэм и деж Бахъсэн псым плъыжьыфэ къызэрыщытеуам икIи мэ гурымыхь къызэрыщыхихым теухуа хъыбар.

АБЫ и пэжагъыр къапщытащ къуажэр зыхыхьэ щIыналъэм и администрацэм и Iэтащхьэм псэуныгъэмрэ шынагъуэншагъэм и IуэхухэмкIэ и къуэдзэ Ует Анатолийрэ къызэрымыкIуэ щытыкIэхэм япэщIэтынымкIэ и къудамэм и унафэщI Пэунэж Аслъэнбэчрэ.

Абыхэм а Iэгъуэблагъэми абы пэгъунэгъу Iэшэлъашэми къыщагъуэтакъым псыр фIей зыщI гуэри.

Мы зэманым бахъсэныпсым и теплъэр иIэжщ, мэ гуэри къыхихыркъым.

ЧЫЛАР Аринэ.

Къалэнышщ Iэхэр яубзыху

(КIэухыр. ПэщIэдзэр 1-нэ нап.).

Министрым зэрыжиIамкIэ, гулъытэ ин егъуэт сабий IыгъыпIэхэм я лэжьыгъэм. Ди гуапэ зэрыхъущи, илъэс блэкIахэм ди республикэм къыщызэIуахащ гъэсапIэ IэнатIэщIэхэу пщIы бжыгъэхэр. Абы хуэгъэпсащ «Бзылъхугъэр IэнатIэкIэ къызэгъэпэщын - зи ныбжьыр илъэсищ иримыкъуа сабийхэр гъэсапIэхэм екIуэлIэну Iэмал егъэгъуэтын», «Демографие» проектхэр. Абыхэм къыщыгъэлъэгъуа Iуэхугъуэхэр гъэзэщIа хъуным къызэщIиубыдэхэм ящыщщ, псом япэрауэ, апхуэдэ сабий садхэр ухуэныр. КъэкIуэну зэманым къриубыдэу апхуэдэ гъэсапIэ 29-рэ къыщызэIуахынущ ди республикэм. Абыхэм екIуэлIэфынущ зи ныбжьыр илъэсищым нэмыса цIыкIу мини 2-м щIигъу.

Абыи федеральнэ проектхэр зи лъабжьэ адрей щIыналъэ проектхэми псори зэгъусэу хухахащ сом мелуан 575-м щIигъу. А мылъкум и нэхъыбапIэр федеральнэ бюджетым къикIынущ.

Къумыкъу Iэуес и докладым увыпIэ щхьэхуэ щызыубыдахэм ящыщщ егъэджэныгъэм и фIагъыр къыщапщытэ IэнатIэм республикэм адэкIи зыщегъэужьыным, Iулъхьэ щытынкъеIыхыным земыгъэужьыным, курыт школхэм щекIуэкI къызэрыщIагъэкI къэпщытэныгъэхэр (ГИА, ЕГЭ) къызыхуэтыншэу, пэжыр я лъабжьэу, зэIухауэ егъэкIуэкIыным пыщIахэр, нэгъуэщIхэри. Курыт щIэныгъэ щрагъэгъуэт IэнатIэхэм зегъэужьыным щытепсэлъыхьым, министрым къыхигъэщащ ди республикэм илъэс къэс курыт школыщIэ зыбжанэ къызэрыщызэIуахыр. 2018 гъэм и дыгъэгъазэм лэжьэн щIидзащ Аруан районым и къалащхьэ Нарткъалэ дэт лицей №1-м и пщIантIэм дащIыхьа школыщIэм. Абы щIэхуэнущ еджакIуэ 825-рэ (класс 33-рэ). КъинэмыщIауэ, илъэс блэкIам къриубыдэу яухуащ икIи лэжьэн щIидзащ Лэскэн районым хыхьэ Ташлы-Тала къуажэм и курыт школыщIэм. Абы щеджэфынущ ныбжьыщIэ 96-рэ.

- «КъБР-м егъэджэныгъэ IэнатIэм зыщегъэужьын» къэрал программэм ипкъ иткIэ, Налшык и 6-нэ микрорайоным 2018 гъэм щаублащ еджакIуэ 1224-рэ зыщIэхуэн школышхуэм и ухуэныгъэр. Мы илъэсым къызэIутхыну ди мурад а еджапIэм хэтынущ бассейнитI, спортзалитI, предмет щхьэхуэхэм я кабинет хэхахэр. Апхуэдэу иджырей школым иIапхъэ Iэмал псомкIи къызэгъэпэщауэ щытынущ Шэджэм къалэм дащIыхьыну еджапIэри. Ар сабий 500-м ятещIыхьащ, - жиIащ министрым. - Ди курыт школхэм щолажьэ икIи зыщеужь «Псоми ди зэхуэдэ Iэмалхэр» къэрал программэм. Зи узыншагъэм сэкъат иIэ сабийхэм Iэмал яIэ хъуащ я унэм пэгъунэгъу, кIуэн-къэкIуэжынкIи яфIэтынш курыт школхэм щеджэну, сабий узыншэхэм яхэту. Ахэр балигъ гъащIэм иужькIэ хэзэгъэнымкIэ а программэм мыхьэнэшхуэ иIэщ.

IэнатIэм къыпэщылъ къалэнхэри къыщиIэтащ коллегием министрым. ЩIэныгъэ нэхъыщхьэ, курыт щIэныгъэрэ IэщIагъэрэ къозыт еджапIэхэм щатепсэлъыхьым, абы къыхигъэщащ республикэ экономикэр зыхуэныкъуэ IэщIагъэлIхэр гъэхьэзырыным гулъытэ нэхъыбэ дяпэкIэ зэрыхуащIынур. Апхуэдэу программэм и лейуэ зыдэлажьэ сабийхэм хэгъэхъуэн зэрыхуейри, зы сменэу фIэкIа щемыджэу школ лэжьыгъэр къызэрызэгъэпэщыпхъэри, нэгъуэщI унэтIыныгъэхэм щыщыIэ узыгъэпIейтей Iуэхугъуэхэри къигъэнэIуащ Къумыкъу Iэуес.

Министрым жиIахэм къыщIагъуу, ахэр зэпкърахыу зэIущIэм къыщыпсэлъащ министерствэм и къудамэм и унафэщIхэр, егъэджакIуэхэр. Ахэр тепсэлъыхьащ зи пашэ IэнатIэхэм, зыщылажьэ курыт школхэм щекIуэкI лэжьыгъэхэм, къэкIуэну зэманым хуаIэ мурадхэм. Коллегием и лэжьыгъэм жыджэру хэтащ Сэхъурокъуэ Хьэутий, Азычэ Светланэ, Карныш Сергей, Зумакулов Асхъат сымэ, нэгъуэщIхэри.

КъБР-м ЦIыхухэр егъэджэнымкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министерствэм илъэс блэкIам зэфIигъэкIа Iуэхугъуэ нэхъыщхьэхэм коллегием хэтхэр арэзы техъуащ. Апхуэдэу абыхэм яубзыхуащ 2019 гъэм IэнатIэм къыпэщылъ къалэнхэр икIи ахэр къыщыгъэлъэгъуа дэфтэрыр къащтащ.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

● Футбол

Зэхьэзэхуэм щIадзэжыным и пэ къихуэу

Урысей Федерацэм футболымкIэ и етIуанэ дивизионым и «Ипщэ» гупым 2018 - 2019 гъэхэм щекIуэкI зэхьэзэхуэм щIадзэжыным и пэ къихуэу «Спартак-Налшык» ПФК-м и хэщIапIэм гъатхэпэм и 20-м журналистхэм щаIущIащ клубым и директорым и къалэнхэр зыгъэзащIэ Мэшыкъуэ Аслъэнрэ командэм и тренер нэхъыщхьэ Трубицин Сергейрэ.

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦЫМ и япэ Iыхьэр теухуауэ щытащ «Спартак-Налшыкым» зэхьэзэхуэм зэрызыхуигъэхьэзыра щIыкIэм, абы къыхыхьахэмрэ хэкIыжахэмрэ. Трубицин Сергей а Iуэхугъуэхэм ехьэлIа упщIэхэм жэуап пыухыкIахэр яритащ.

- Зыгъэсэгъуэ лъэхъэнэу 3 дубзыхуауэ щытащ, - жиIащ абы. - Япэр ди пIэм димыкIыу Налшык щедгъэкIуэкIащ. ЕтIуанэр, нэхъ мыхьэнэшхуэ зиIэр, Нартсанэ (Кисловодск) щетхьэкIащ. Зыгъэсэныгъэхэм къадэкIуэу, ди къарумрэ зэфIэкIымрэ здынэсыр къыщытпщытэж зэныбжьэгъугъэ зэIущIэхэр къызэдгъэпэщащ. Ещанэр Налшык щыIащ, ауэ дыщыджэгуну мызэ-мытIэу Нартсанэ дыкIуащ. Иджыпсту ерыщу зыхудогъэхьэзыр мы гъэм япэу етIуанэ дивизионым и «Ипщэ» гупым щэбэтым щедгъэкIуэкIыну зэIущIэм.

«Спартак-Налшыкым» хэкIыжахэмрэ къыхыхьахэмрэ я гугъу щищIым, Трубициным къыхигъэщащ Бажэ Амир Иорданиемрэ и «Аль-Ахьли» командэм зэрыкIуамрэ Мэшыкъуэ Хьэчим Курск и «Авангард»-м щыджэгуну Iэ зэрытридзамрэ. КъищынэмыщIауэ, гупым хэкIыжащ Аслъэныкъуэ Аслъэн, Берикишвили Раул, Эмексузян Григорий сымэ. Абыхэм я пIэкIэ хагъэхьащ ди щIыпIэм къыщалъхуа икIи щагъэса щIалэщIэхэр.

УпщIэ куэд хуагъэхьэзырат «Спартак-Налшык» профессионал футбол клубым и директорым и къалэнхэр зыгъэзащIэ Мэшыкъуэ Аслъэн. Ахэр теухуат командэм мылъку зэрыхухах щIыкIэмрэ зыхущIэкъухэмрэ.

- Дэ зыхуэдгъэзащ республикэм и Iэтащхьэм и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ КIуэкIуэ Казбек. Нэхъыбэу дызытепсэлъыхьар «Спартак-Налшыкыр» зэхьэзэхуэм тэмэму ирихэтын, къалэн инхэр игъэзэщIэфын хуэдэу ирикъуу мылъку зэрыхухамыхыращ, - жиIащ абы. - КIуэкIуэм ди Iуэхухэм зыхигъэгъуэзащ икIи дыкъигъэгугъащ мы гъэм къриубыдэу клубым фIызэтрихьа щIыхуэхэр ттригъэкIыжыну. Ар къыдэхъулIэмэ, етIанэгъэ щыщIэдзауэ къалэн пыухыкIахэр командэм хуэдгъэув хъунущ. Псом ящхьэращи, Къэбэрдей-Балъкъэрым и унафэщIхэми СпортымкIэ министерствэми дызэхащIыкIащ.

Иджыпсту я къалэнхэм я гугъу щищIым, Мэшыкъуэм къыхигъэщащ ди республикэм и гъэсэнхэмкIэ къызэгъэпэща командэ лъэрызехьэ къызэгъэпэщыныр топджэгум дихьэххэр стадионым къешэлIэжыныр япэ игъэщыпхъэу зэрыщытыр.

ЖЫЛАСЭ Заурбэч.

Псори фыдогъэблагъэ!

Урысей Федерацэм футболымкIэ и етIуанэ дивизионым и «Ипщэ» гуп

ЕпщыкIубгъуанэ джэгугъуэ
«Спартак-Налшык» - «Краснодар-3»
Налшык. «Спартак» стадион.
Гъатхэпэм и 23-м.
Сыхьэт 16-м.

Мы махуэхэм

Гъатхэпэм и 23, ***щэбэт***

♦**Метеорологием и дунейпсо махуэщ**

♦**Урысейм и Гидрометеорологие IэнатIэм и лэжьакIуэхэм я махуэщ**

♦**1876 гъэм** урыс инженер Яблочков Павел электрокъарукIэ лажьэ лампIым и патент къратащ.

♦**1848 гъэм** Венгриер Австрием къызэрыхэкIыр хэIущIыIу ищIащ.

♦**1891 гъэм** футболым япэ дыдэу къыщагъэсэбэпащ гъуэхэм Iуалъхьэ хъарыр - Инджылызым и Ищхъэрэ, Ипщэ щIыналъэхэм я командэхэр щызэдэджэгум.

♦**1956 гъэм** япэ ислъам республикэр – Пакистаныр – къэунэхуащ.

♦**2001 гъэм** хы Хуэмым щыщIрагъэлъэфащ хьэршым щылэжьа «Мир» станцыр.

♦Совет кхъухьлъатэзехуэ цIэрыIуэ, авиацэм и генерал-майор, Совет Союзым и ЛIыхъужь цIэр япэу зыфIаща гупым яхэта **Ляпидевский Анатолий** къызэралъхурэ илъэси 111-рэ ирокъу.

♦Шапсыгъ лъэпкъым къыхэкIа, Совет Союзым и ЛIыхъужь **Ацумыжь Айдэмыр** къызэралъхурэ илъэси 107-рэ ирокъу.

♦Зеикъуэ къуажэм щIыхь зиIэ и цIыхуу щыта, IуэрыIуатэдж **ХьэфIыцIэ Мусэбий** къызэралъхурэ илъэс 96-рэ ирокъу.

♦УФ-м щIыхь зиIэ и юрист, юстицэмкIэ 2-нэ класс зиIэ къэрал чэнджэщэгъу **Абазэ Руслан** къызэралъхурэ илъэс 80 ирокъу.

♦Урысей фигурист, дунейм тIэунейрэ и чемпион, Олимп чемпион **Маринин Максим** и ныбжьыр илъэс 42-рэ ирокъу.

♦Урысей фигуристкэ, дунейм и махуэм шыщхьэуIум и 8 – 24-хэм щекIуэкIыну трауххуа Олимп Джэгухэм я мафIэр. А Олимпиадэр тхуэугъурлащ адыгэхэм - алыджурым бэнэкIэ лIэужьыгъуэмкIэ абы чемпион щыхъуауэ щытащ **Хъущт Аслъэнбэч**.

♦Совет физик, академик, оптикэм и лъабжьэр СССР-м щызыгъэтIылъа **Вавилов Сергей** къызэралъхурэ илъэси 128-рэ ирокъу.

♦Совет уэрэджыIакIуэ цIэрыIуэ, РСФСР-м и цIыхубэ артист **Козловский Иван** къызэралъхурэ илъэси 119-рэ ирокъу.

♦Совет уэрэджыIакIуэ цIэрыIуэ, актрисэ, СССР-м и цIыхубэ артисткэ **Шульженкэ Клавдие** къызэралъхурэ илъэси 113-рэ ирокъу.

♦Совет шахматист, дунейпсо чемпион **Смыслов Василий** къызэралъхурэ илъэс 98-рэ ирокъу.

♦Философие щIэныгъэхэм я доктор, ЩIДАА-м и академик, КъШР-м щIэныгъэхэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ **Шенкао Мухьэмэд** и ныбжьыр илъэс 71-рэ ирокъу.

♦ КъШР-м и къэрал, политикэ лэжьакIуэ **Арэшыкъуэ Мухьэмэд** и ныбжьыр илъэс 71-рэ ирокъу.

♦КъБР-м щIыхь зиIэ и артист **Хъыдзэдж Борис** и ныбжьыр илъэс 68-рэ ирокъу.

♦УэрэджыIакIуэ, УФ-м и цIыхубэ артист **Серов Александр** и ныбжьыр илъэс 65-рэ ирокъу.

♦КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист **Шыдакъ Татьянэ** къыщалъхуа махуэщ.

♦УэрэджыIакIуэ, Адыгэ Республикэм и цIыхубэ артисткэ **Нэхей Тамарэ** къыщалъхуа махуэщ.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ, уэс къыщесынущ. Махуэм хуабэр градуси 2 - 3, жэщым щIыIэр 1 градус щыхъунущ.

Гъатхэпэм и 24, ***тхьэмахуэ***

♦**Жьэн узым ебэныным и дунейпсо махуэщ**. Нэмыцэ микробиолог Кох Роберт 1882 гъэм хэIущIыIу ищIащ жьэн узыр къэзышэ бактериер къызэрихутар. Зы илъэс дэкIри, абы къихутащ талор къызыхэкIыр. И лэжьыгъэ тельыджэхэм папщIэ 1905 гъэм Кох къратащ Нобель и саугъэтыр.

♦**Урысейм и Дзэ-Хьэуа Къарухэм я штурман IэнатIэм и махуэщ**

♦**Пакистаным щагъэлъапIэ я къэралыгъуэм и махуэр**

♦**1753 гъэм** Урысей империем цIыхум и хьэкумыр укIкIэ ящIэну зэрыхуимытым теухуа унафэ къыщащтащ.

♦**1801 гъэм** Урысейм и император Павел Езанэр Санкт-Петербург щиIэ Михайловскэ уардэунэм щаукIауэ нэху къекIащ.

♦**1802 гъэм** Инджылызым щыщ къэхутакIуэ Тревитик Ричард бахъэкIэ лажьэ мафIэгу къызэригупсысам щыхьэт техъуэ тхылъ иратащ.

♦**1822 гъэм** Бирмингем (Инджылыз) щыщ инженер Черч Уильям тхыгъэхэр къызэращып япэ типографие машинэ зэрызэпкърилъхьам и патент къыдихащ.

♦**1898 гъэм** япэ америкэ автомобилыр ящащ.

♦**2008 гъэм** Олимпием (Алыдж) деж щыпагъанэри ирахьэжьащ Китайм и къалащхьэ Пекин а гъэ

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ, уэшх къыщешхынущ, жэщым уэс къыщесынущ. Хуабэр махуэм градуси 9 - 10, жэщым градус 1 – 2 щыхъунущ.

Гъатхэпэм и 25, ***блыщхьэ***

♦**ООН-м и лэжьакIуэхэу гъэру яIыгъхэм, хъыбарыншэу кIуэдахэм къащхьэщыжыным и дунейпсо махуэщ**

♦**ЦIыхур гъэпщылIынымрэ щхьэхуимытхэмкIэ сату щIынымрэ я лей зытехьахэм я дунейпсо махуэщ**

♦**Спорт кином и дунейпсо махуэщ**

♦**УФ-м щагъэлъапIэ Щэнхабзэм и лэжьакIуэхэм я махуэр**

♦**Алыдж къэралыгъуэм и щхьэхуитыныгъэм и махуэщ**

♦**412 гъэм** Венецием - Италием и ищхъэрэ щIыналъэм щыIэ къалэ тельыджэм - и лъабжьэр ягъэтIылъащ.

♦**1940 гъэм** Тегеран Iэ щытрадзащ Иранымрэ СССР-мрэ сату IэнатIэм, тенджызым щызэдэлэжьэным теухуа зэгурыIуэныгъэм.

♦**1974 гъэм** СССР-м и кинотеатрхэм япэу щагъэлъэгъуащ Шукшин Василий и «Калина красная» фильмыр.

♦Совет уэрэджыIакIуэ, Урысейм и цIыхубэ артисткэ **Пахоменкэ Марие** къызэралъхурэ илъэс 82-рэ ирокъу.

♦Инджылыз уэрэджыIакIуэ, музыкант, композитор **Элтон Джон** и ныбжьыр илъэс 72-рэ ирокъу.

♦Украинэм щыщ боксёр цIэрыIуэ, дуней псом, Олимп Джэгухэм я чемпион **Кличко Владимир** и ныбжьыр илъэс 43-рэ ирокъу.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градуси 6 - 7, жэщым градус 1 – 3 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар
ЖЬЭКIЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Iущыгъэ:

БлэбгъэкIым улъэщIыхьэжыркъым.

● ХъыбарегъащIэхэр

Дзэ университетым щIэтIысхьэну хуейхэр къыхах

Налшык къалэм и дзэ комиссариатым Урысей Федерацэм ЗыхъумэжыныгъэмкIэ и министерствэм Москва къалэм дэт и Дзэ университетым «Дзэ къулыкъур информацэ, медиакоммуникацэ IуэхухэмкIэ къызэгъэпэщыныр» IэщIагъэм хуеджэн папщIэ щIэтIысхьэну хуейхэр къыхех.

Дзэ къулыкъум щыхуеджэ вузхэм щIэтIысхьэным пыщIа Iуэхухэм щыгъуазэ зыфщIын папщIэ Налшык къалэм и дзэ комиссариатым екIуалIэ хъунущ блыщхьэм, бэрэжьейм, мэремым сыхьэти 9 - 17-хэм къриубыдэу (сыхьэт 13-м щегъэжьауэ сыхьэт 14 хъуху лажьэркъым).

Адресыр: Налшык къалэ, Уэлджырым и уэрам, 26-рэ (пэш №45).

Дзэ комиссариатым екIуалIэхэм яIыгъын хуейщ паспортымрэ дзэм къулыкъу щащIэну ираджэнухэм зэращыщымкIэ удостоверенэмрэ.

Махуэшхуэхэр щагъэлъапIэм

Гъатхэпэм и 25-м Музыкэ театрым Iэтауэ щагъэлъэпIэнущ Щэнхабзэм и лэжьакIуэм и махуэр.

ЩыщIидзэнур сыхьэт 17.00-рщ.

Щэнхабзэм и лэжьакIуэм и махуэр ди къэралым илъэс къэс гъатхэпэм и 25-м щагъэлъапIэ. IэнатIэм и лэжьакIуэхэм, творчествэм и цIыхухэм, щэнхабзэ Iэужь бейр хэIущIыIу зыщIхэм я махуэр УФ-м и Президент Путин Владимир и унафэкIэ 2007 гъэм къащтауэ щытащ.

Музыкэ театрым гъатхэпэм и 28-м щрагъэкIуэкIыну махуэшхуэ концертым фрагъэблагъэ.

Ар теухуащ Балъкъэр лъэпкъым и къэщIэрэщIэжыныгъэ махуэм. ЩыщIидзэнур сыхьэт 17-рщ. УпщIэ зиIэхэр фыпсалъэ хъунущ мы телефонхэмкIэ: 77-42-08, 42-43-13.

ЛъэпкъылI, щIэныгъэлI Iэзэ

ЦIыпIынэ Аслъэн къызэралъхурэ пщэдей илъэс 60 ирокъу

ЩIэныгъэлI, филологие щIэныгъэхэм я доктор, КъБР-м щIэныгъэхэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ ЦIыпIынэ Аслъэн псэужамэ, гъатхэпэм и 24-м и ныбжьыр илъэс 60 ирикъунут. IуэрыIуатэр зэхуэхьэсыжыным, пасэрей адыгэхэм къытхуагъэна ди хабзэ дахэхэр къэгъэщIэрэщIэжыным зи гуащIэри зи зэфIэкIри езыхьэлIа щIэныгъэлIым и псэугъуэ дахэт.

УиIар пфIэкIуэда нэужьщ абы и мыхьэнэуэ щытар къыщыбгурыIуэжыр. Абы и гушыIэхэр дахэт, зэгъэкIуарэ лей жимыIэу, зэпIэзэрыту псалъэрт, лъэпкъылIщ зыхужаIэм хуэдэт. Аслъэн зэрыщIэныгъэлIым и мызакъуэуи, адыгэ джэгуакIуэт. Арауи къыщIэкIынт къепщIэкIарэ, зыщамыгъэнщIу апхуэдиз цIыхур абы и гъэлъэгъуэныгъэхэм къыщIекIуалIэри.

ЦIыпIынэ Аслъэн и ныбжьэгъуу, абы къыдэлажьэу щытахэм, апхуэдэуи и шыпхъухэм я гукъэкIыжхэр щызэхуэхьэса напэкIуэцIщ нобэ фи пащхьэ итлъхьэр.

Си хъуэпсапIэр къызэхъулIакъым

АСЛЪЭН къурмэн махуэр зыми хилъхьэртэкъым. А махуэм псом хуэмыдэу фIэфIт цIыхухэм ехъуэхъуну, я Iуэху зытет, я узыншагъэр зыхуэдэр къищIэну. Сэ абы сызыхилъхьэ щыIэтэкъым. Пщэдджыжьым жьыуэ къыдыхьэнти, си щхьэгъусэм къыдэгушыIэу: «ЛIо, благъэжь, уи къурмэныр хьэзырмэ, Iэнэм къытегъэувэ!» - жиIэнти, шым къепсыхынт. ИгъащIэкIэ си гум имыкIыжыну и теплъэ зэкIужыр си нэгум къыщIэнащ апхуэдэ зы къурмэн махуэм. Пасэрей зэманым шу гуп зэреблагъэу щытам хуэдэу, къысхуепсыхауэ щытащ си дэлъхушхуэ Аслъэн. И къуитIри, езыри, нэгъуэщI щIалэ зыщыплIи зэщIыгъуу, адыгэ фащэ екIуу ящыгъурэ я шы Iэпслъэпсхэр зэщIэцIуууэу. А махуэр си дежкIэ гухэхъуэу, дэрэжэгъуэкIэ гъэнщIауэ зэрыщытар нобэми си нэгум щIэтщ.

Ди бжэIупэм щыIукIыжым, къыдэувыкIауэ зэхэт хьэблэдэс нэхъыжьхэм ехъуэхъури, шым шэсыжауэ щежьэжым, куэбжэм къыдэкIащ я зы къуэрылъху цIыкIу. Аслъэн шым къепсыхыжырти, нэхъыжьхэм жаIащ: «Iэу, Аслъэн, къэгъанэ». «Хьэуэ, дыщывмыгъауэ, дэ ядгъэлъагъуращ щIэблэм зыхалъхьэнури», - жиIэри сабийм и Iэр иубыдащ.

Абдежым гукъэкI сощI хьэщIэщ хуэзухуэну, и пщIантIэм шы фIэдзапIэхэри иIэу. Апхуэдизу хьэщIэ зыфIэфI, цIыхур фIыуэ зылъагъу си дэлъхушхуэм и щхьэр лъагэу езгъэлъагъужыну. Ауэ сытыр си Iэмал - къыдагъэхъулIакъым си хъуэпсапIэр. Ахърэтым зыгуэр щыIэххэмэ, и псэр згъэгуфIэнщ жысIэри, адыгэ шэнтжьей, тIысыпIэхэр щIэту зы плIанэпэ хуэзухуащ.

ТХЬЭКЪУАХЪУЭ Iэсият,
Аслъэн и шыпхъу.

Лъэужь дахэ къэзыгъэна

... ИТIАНИ, уи фIэщ пхуэщIыркъым и бзэр адыгэбзэу, и псэр адыгэпсэу, и лъыр адыгэлъу, и гъуазэр адыгэ хабзэу сыт щыгъуи къытхэта адыгэлIым и адыгэбзэ шэрыуэмкIэ къыдэмыпсэлъэжыну, и гушыIэ дахэхэр зэхэдмыхыжыну, утыкум къихьэрэ, ди Iэгуауэм щIэту, гум хыхьэ уэркъ къафэ имыгъэзэщIэжыну, адыгэ фащэ екIупсыр зыщитIагъэу, адыгэшым мышэсыжыну.

Зы фочышэми имыхьыфын лъэужь дахэ къытхуигъэнащ Аслъэн. Си гугъэщ ар ди лъэпкъым гъуазэ яхуэхъуну икIи адыгагъэм зи псэр щIэзыта щIэныгъэлIым къригъэжьа IуэхуфIхэм, адыгэмэ зыщыуа цIыху дунейм тетыху, къыпащэу псэуну.

УНЭЛIОКЪУЭ Вячеслав,
КъБКъУ-м и доцент.

Шэч лъэпкъ къытесхьэркъым

<u>ЗэхэщIыкI лъагэкIэ тхьэр къыхуэупсати, псалъэ лей еIуэтылIэн хуэмейуэ, уигу щыщIэр зыхищIэрт. Апхуэдэ цIыху тыншрэ зыдекIуэкIыгъуафIэрэ гъуэтыгъуейт.</u>

СИ УНАФЭЩIУ дыщызэдэлэжьа пIалъэм къриубыдэу, куэдрэ къысхуихуащ «А Тхьэр арэзы зыхуэхъун, Аслъэн» - щыжысIэн щытыкIэ. Лэжьыгъэр депхьэкIыну гухэхъуэт, цIыху къиинтэкъым, и гуащIэм хьэлэлри берычэтри хэлът. АдыгэлI нэсу жумартт.

Шэч къытесхьэркъым, ЦIыпIынэ Аслъэн къыдекIуэкIа, ар зыцIыхуу щыта дэтхэнэми мы си гурылъым хуэдэ, е нэхъыфIыж зэрыхуиIэм. Аслъэн дунейм щигъэкIуэну зыхущIэкъуа дахагъэмрэ къабзагъэмрэ иджы щхьэхуит хъужа и псэм хэщIапIэ хуэхъуну Тхьэм солъэIу.

Къыбдэлэжьахэмрэ студентхэмрэ дыпхуэныкъуэнущ, Аслъэн...

Дыхуэныкъуэнущ уи чэнджэщ Iущхэм, уи псалъэ гуапэм, уи гушыIэ щабэм, уи уэршэр дахэм. Ди гум уилъынщ, ди Аслъэн.

КЪАРДЭН Марьянэ,
кафедрэм и лаборант.

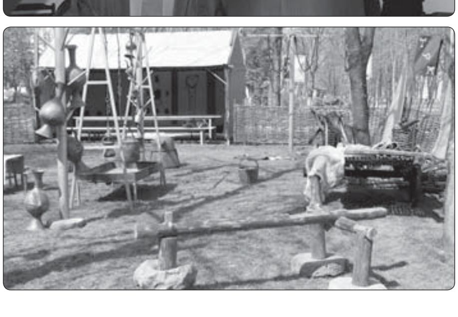

Мылъкум йофIэкI

<u>Алыхьыр куэдкIэ къыхуэупсат абы: акъыл жант, теплъафIэт, цIыху хэтыкIэ ищIэрти, бзэ IэфIи Iурылът. Къылъымысар зы закъуэт - гъащIэ кIыхь. Абы и гъащIэр кIэщI зыщIар, гуващIэхами, дунейм ехыжынущ, къылъысынури жыхьэнмэщ.</u>

АДЫГЭМ жаIэ: «Псэлъэкlэ зымыщIэр IэштIымкIэ мауэ». Аслъэн удэзыхьэх псэлъэкIи гушыIэ дахи хэлът. Ар и лъым хэтт, ауэ нэхъыбэу абы лъабжьэу иIар адыгэ IуэрыIуатэм зэрелэжьар арауэ къыщIэкIынщ. Ди щIэныгъэ-къэхутакIуэ институтым лаборанту къиищтэри, Аслъэн IуэрыIуатэм и къудамэм щызэхуэхьэса архивхэм хэсащ. Бжьэм удз гъэгъахэм фо къазэрыхихым ещхьу, абы Аслъэн къыхихащ и кандидат, доктор диссертацэхэри, и жьэнахуагъэри. И унагъуэм, адыгэм ижь-ижьыжкIэ къыдэгъуэгурыкIуэ бжьахъуэ Iуэхури IэщIыб ищIакъым абы.

ЕхъулIэныгъэ иIэу Iуэхугъуэ куэд зэдихьырт ЦIыпIынэ Аслъэн: щIэныгъэр, адыгэшым теухуахэр, адыгэ хабзэм, дауэдапщэм ехьэлIахэр. А псом ятеухуауэ теленэтын гъэщIэгъуэнхэр иригъэкIуэкIырт. КъыкIэлъыкIуэ нэтыныр къахуэмыгъэсу цIыху куэд ежьэрт абы и къэпсэлъэныгъэхэм. Ди жагъуэ зэрыхъунщи, Налшык къалэр зи дахагъым абы адыгэхэр зэрыщыпсэум и нэщэнэхэр къызытещ теплъэхэр къэгъуэтыгъуафIэкъым. Ресторан, кафе нэгъуэщI шхапIэхэм тедзакъым адыгэ шхыныгъуэхэм епха псалъэхэр. Сосрыкъуэ фIэкIа, архитектурэми ди фащи образи теплъагъуэркъым. Адыгэбзэ теткъым IуэхущIапIэхэм я нэхъыбэм.

ЦIыпIынэ Аслъэн абы иригузавэрт икIи куэди хузэфIэкIащ адыгэ сэфэт ди къалэм къытегъэуэным теухуауэ. Ди лъэпкъым щыщу хэтыт мыгуфIэр, Аслъэн я пашэу, Лениным и цIэр зезыхьэ уэрамым адыгэ шу гуп къыщрикIуэкIэ, Абхъазым и утыкум адыгэ махуэшхуэхэм ятеухуа дауэдапщэхэр щыщагъэлъагъуэкIэ!

Къару куэд тригъэкIуэдащ Аслъэн ди лъэпкъым къыдекIуэкIыу щыта зэхэтыкIэ дахэр, ди хабзэ екIухэр къэгъэщIэрэщIэжыным, ахэр утыкум кърихьэрт, шыгъажэхэр, хьэгъуэлIыгъуэхэр къызэригъэпэщырт. Езыр хьэлэлт, и ныбжьэгъухэм яхэткъым абы и анэм и ерыскъы зымышха, я унагъуэм щымыхьэщIа. Езыр сыт хуэдэ хамэ щIыпIэ мыкIуами щигъэлъагъуэрт зэрыадыгэр. Ар фIыуэ къалъагъурт абхъазхэми, шэшэнхэми, осетинхэми...

Адыгэ лъэпкъым и зэхэщIыкIыр нэхъ лъагэ щIыным телэжьахэм ящыщщ ЦIыпIынэ Аслъэн. Абы и гъащIэри, и гуащIэдэкIри щIалэгъуалэм я щапхъэу куэдрэ щытынущ. Ар лъэпкъым хьэлэлу хуэлажьэу, абы хуэфащэу дунейм тетащ. И цIэм иригушхуэну къахуигъэнащ и бынхэм, и Iыхьлыхэм. Ар мылъкуу щыIэм ефIэкI хъугъуэфIыгъуэу къызолъытэ сэ.

БАКIУУ Хъанджэрий,
филологие щIэныгъэхэм я доктор.

ГугъапIэ дахэхэр иIэт

<u>ЦIыпIынэ Аслъэн хуэдэм блэкIа зэманым иту утепсэлъыхьыну гугъущ. Ар зэпIэзэрыту, адыгэлI нэсу дунейм тета цIыхущ.</u>

УНИВЕРСИТЕТЫМ адыгэ щэнхабзэмкIэ и центрым и унафэщIу, Кавказ Ищхъэрэм щыпсэу лъэпкъхэм я литературэмрэ IуэрыIуатэмкIэ и кафедрэм и тхьэмадэу лэжьа ЦIыпIынэ Аслъэн дэнэ къыщымыхутами, пщIэ-нэмыс къыщыхуащIырт.

ГугъапIэшхуэхэр хуиIэт абы къызэригъэпэщауэ щыта адыгэ щэнхабзэмкIэ центрым, ар хуигъэпсат къытщIэхъуэ щIалэгъуалэр гъэсэным, адыгэпсэу къэгъэтэджыным.

Си гугъэщ, езыр мыпсэужми, абы хиша лъагъуэ дахэр зэи хэмыгъуэщэжыну, абы и IуэхущIафэ дахэхэр цIыхухэм я гум илъыну.

КЪАРЭМЫРЗЭ Барэсбий,
КъБКъУ-м и президент.

Адыгэхэм я бын пэж

<u>Си лэжьэгъу нэхъыжьхэм си пщэ кърагъэлъхьауэ, щIэныгъэрылажьэ хъун къахэсщыпыкIын мурад сиIэу, ди университетым щеджэхэм илъэс куэдкIэ сахэплъэу щытащ. КъызэмыхъулIахэм я гугъу дымыщIмэ, си ехъулIэныгъэ нэхъ инхэм ящыщ зыщ а зэманым Аслъэн къыкъуэкIыу иужькIэ дэ лэжьэгъу къытхуэхъуауэ зэрыщытар.</u>

КЪЭБЭРДЕЙ литературэм и тхыдэмкIэ зы гупым деж лекцэ курс щезгъэкIуэкIырт. А гупым щеджэрт лъэпкъ зыбжанэм ящыщ студентхэр, ЦIыпIынэхэ ящыщ зы адыгэ щIали яхэту. Языныкъуэхэм «Аслъэн» жаIэу, адрейхэр «Арсен»-кIэ еджэу. Гупыр адрейхэми хуэдэт, ауэ, гу зылъыстарати, адыгэ литературэм нэхъ кууyIуэу хэгъуазэр нэгъуэщI лъэпкъхэм ящыщхэрауэ къыхэщырт. Зэгуэрым аудиторием Аслъэнрэ сэрэ фIэкIа дыкъыщIэмынауэ, сэ сыгиящ: «Фи гупым хэс адыгэхэр адрейхэм нэхърэ нэхъ хуэмыхущ, сэ яжесIэхэри я тхьэкIумэ ихьэркъым, тхылъ зэджапхъэхэми егугъухэркъым. Си гугъэмкIэ, адыгэ литературэр зыхузекIуэр нэгъуэщI лъэпкъхэращ». ЖысIар и жагъуэ зэрыхъуар хущIэмыхъумэу къызэплъри, Iэдэбу ар къызэупщIащ: «Сэри абыхэм сахыубжэрэ?». Абдежым, хьэуэ, зиунагъуэрэ, ар уэракъым щIыжысIэр, жысIатэмэ, пцIы хэлъынутэкъым, езы щIалэри, хъыджэбзым хуэдэу, зэрыукIытари слъагъурт. ИтIанэми, си шейтIаныр къыстекIуэри: «Уэри нэхъ хэпкъузамэ, ягъэ кIынтэкъым», - жысIащ. НэгъуэщI зыгуэрым гузэрыдзэ ищIынти, абы и ужькIэ ибгъу фIэкIа къигъэзэнтэкъым. Ауэ Аслъэн абдежым екIи фIыкIи зыкъызигъэщIакъым. Зы илъэс нэхърэ нэхъыбэ дэкIауэ ар си деж къокIуэри, рецензэ естын хуейуэ диплом лэжьыгъэ къегъэтIылъ. Ар ауэ диплом лэжьыгъэ къудейтэкъым, зыхтам и щхьэ пщIэ зэрыхуищIыжымрэ а пщIэр зэрыхуэфащэмрэ я щыхьэт тхылът! Абдежым къызгурыIуащ ар нэгъэсауэ зэрыцIыху пэжри, абы щIэныгъэрылажьэ къызэрыхэкIынури. Пэж дыдэу, пIалъэ ин дэмыкIыу, ар ди деж щылажьэу къыщIокI икIи илъэс зытхухым кърибубыдэу дэри дызэрыгушхуэ, къэралми щыцIэрыIуэ еджагъэшхуэ мэхъу.

Дауи, зы напIэ дэхьеигъуэм зыри лэжьыгъэм хуэIэижь хъуркъым, ди лэжьыгъэр къупын-щыпынщ, уи щхьэми хузэфIэкIыр кьебгъэщIэн хуейщ, гуащIэми ущымысхьу, мазэ бжыгъэкIи, махуэ бжыгъэкIи псэхугъуэ уимыIэу а зы IэнатIэм упэрытын хуейщ, зэи зыкIи утехьэулеикI хъунукъым, сыту жыпIэмэ, а уэ умыщIэу къанэр зыщIэн зыри щыIэкъыми, ар уи лъэпкъым и хъугъуэфIыгъуэм щыщу хэкIуэдыкIынущ, абыкIэ гуэныхьыр зытехуэнури уэращ. Абы щыгъуэми, уэ узыпэрыт IэнатIэм и хьэтыркIэ къэралми мылъкушхуэ къыпхуигъэлъэгъуэнукъым, уи лъэпкъэгъу дыдэхэми ямылейуэ фIыщIэ къыпхуащIынкIэ угугъэ хъунукъым - ар тхьэхуэщIэу пщIэну аращи, зэрыжаIэу, фIы щIэи, псым хэдзэ. А IэнатIэм щыщтэу ежьэжа Iэджэм я цIэ къыпхуезбжэкIыфынущ. Пэжщ, дэтхэнэ зыми и гъащIэр зэрыхуейуэ игъэпсыжыну хуитщ, сэ зыри щIэнэкIалъэ сщIыну си мурадкъым. Ауэ гъащIэм и щапхъэу къанэр икIуэтыжахэракъым, атIэ тхьэхуеплъэкIыу, напэр япэ изыгъэщу, лъэпкъым и фIыщIэр зымыгъэулъийуэ дунейм тетахэращ. Аслъэн и псэр пытыху и IэнатIэм пэрытащ, къызыхэкIа лъэпкъым уэрэд шэщIахэмрэ хъыбар телъыджэхэмрэ зыхуигъэфэща лIыхъужьхэм ябгъурыувэну хуэфащэу, абыхэм яхэлъа лIыгъэмрэ хабзэ дахэмрэ ди зэманым щыхимыгъэкIуэдэжу, я щIыхьыр ихъумэу, зэрылъэкIкIэ игъэбагъуэу, адыгэ лъэпкъым къыщIэхъуэ щIэблэр абыхэм ягригъэхъуапсэу. ЩIалэ къызэрыгуэкIыу плъагъум хэкулI къыхэкIыным щхьэкIэ, езыри щхьэхакъым, и адэ-анэри бэлэрыгъакъым, ущиякIуэ хуэхъуа нэхъыжьхэри я гуащIи, зэмани, я щIэныгъи щысхьакъым. Сэ срогушхуэ апхуэдэ нэхъыщIэ зэрыдиIам, ар жылагъуэм къызэрацIыхуа и Iэзагъым зиузэщIыным сэри зыгуэр хэслъхьауэ зэрыщытам. И щIэныгъэм зыкъыщитIэщIыпэн лъэхъэнэм нэса къудейуэ, дяпэкIэ лъэпкъым хуэщхьэпэн Iэджи хуэлэжьыным и гур хуэкъабзэу кIыфIыгъэм и шэ фIыцIэм тIэпихащи, зы махуэ закъуи ди гум ихурктым. Ар зыхунэмысахэр къэзыгъэбэтэн иджыри ди лъэпкъым Тхьэм къытхуигъэфащэ.

ГЪУТ Iэдэм,
филологие щIэныгъэхэм я доктор, профессор.

Сытым дежи дыхуэныкъуэщ

<u>Илъэс тхущIым зэрыщIигъу щыIэкъым ЦIыпIынэ Аслъэн къигъэщIар. Абы езым и псалъэхэм куэдрэ къыхэхуэу щытащ лIым и гъащIэр адыгэм пычыгъуэ зыбжанэу ягуэшу зэрыщытар. ИкIи а псом ящыщу нэхъ ягъэпажэр, фIыпIэу ябжыр илъэс тхущIыр аращ. Мыбдежщ цIыхухъум и къарукIи, и акъылкIи нэхъ зыкъыщызэкъуихыу къалъытэу щытар. Дауи, цIыху къэс а илъэс бжыгъэм зэрытехьэр зэхуэдэкъым, ауэ щыхъукIэ, адыгэм зи гугъу ящIыр лIы хуэдэлIыращ, апхуэдэр здынэсын хуей лъагапIэрщ.</u>

АСЛЪЭНРЭ сэрэ зэманыфIкIэ икIи дызэлэжьэгъуащ, икIи дызэгъунэгъуащ, икIи, нэхъыщхьэращи, дызэныбжьэгъуащи, сигурэ си щхьэрэ зэтелъу жысIэфынущ адыгэм кърипщIэ а мардэм ар нэсауэ. Куэд, куэд дыдэ хузэфIэкIащ Аслъэн и гъащIэ лъэхъэнэ мыкIыхьым кърибубыдэу. ЩIыхузэфIэкIам и щхьэусыгъуэр сэ зыхэслъагъуэр абы нэIурыту хэлъа хьэл нэхъыщхьитIырщ: япэу ар и жыджэрагъырт - еш жыхуаIэр зэримыщIэрт, етIуанэу и ерыщагъырт - мурад ищIам нэмысауэ, зыхуейр зыIэримыгъэхьауэ къызэрымыувыIэрт.

Лъэныкъуэ зыбжанэм телэжьащ ЦIыпIынэр: япэрауэ, ар бжьахъуэ бэлыхьу зэрыщытар псоми ящIэ. Бжьэ гъэхъуныр и адэшхуэм и деж къыщежьа IэщIагъэт, ауэ ар я унагъуэ щыужьыхыжауэ Аслъэн къигъэщIэрэщIэжа Iуэхут, къыщрихьэжьэжми, езым и пэ итахэр здынэсауэ щыта пщалъэм нигъэсыжу къэувыIакъым, атIэ, зэрыжаIэу, промышленнэ лъабжьэ быдэ иIэу зэтригъэуват, хьэрычэтыщIэ лъэрызехьэ хъуат. И щхьэ, и унагъуэ Iуэху фIэкIа зэримыхуэу щытатэмэ, абыкIи игу загъэу тIысыж хъунут: тхьэм и шыкуркIэ, яшхын, ящIэн ягъуэтырт, я псэукIэкIэ цIыху зэхъуапсэхэм хуэдэт. АрщхьэкIэ иIэт абы игукIи и псэкIи фIэфIу зызригъэлIалIэ Iуэху - ар лъэпкъ Iуэхурт, адыгэм и нобэмрэ абы и пщэдейр зэрыхъунумрэ ирипIейтейрт. Ар хуейт адыгэр ижь-ижьыж лъандэрэ цIэрыIуэ зыщIауэ щыта хабзэбзыпхъэ дахэр къиIэтыжыну, ар щIэблэщIэм яхилъхьэну. Абы хуэунэтIат къыхиха IэщIагъэри - IуэрыIуатэм елэжьыныр. Аракъэ псом нэхърэ нэхъ Iупщlу, гъуджэм хуэдэу, ди блэкIар къызэрыщыжыр? КъардэнгъущI Зырамыку, Нало Заур, Гъут Iэдэм хуэдэ нэхъыжьыфIхэм я жьауэ щIэту лэжьыгъэ щхьэпэхэр и Iэдакъэ къыщIэкIащ, щIэныгъэхэм я доктор хъуащ. Ауэ мыбдеж Iэмал имыIэу къыхэгъэщыпхъэщ мыр: Аслъэн, щIэныгъэрылажьэ хьэлу, кабинет лэжьакIуэ «гъущэтэкъым», тхылъ итхрэ адэкIэ хуейр абы иреджэ, жиIэу, атIэ цIыхум яхыхьауэ яхэтт, къитIэщIахэр, и акъыл здынэсахэр абыхэм яхипщэу. Апхуэдэ дуней тетыкIэр зэбгъэпщэн къыщыплъыхъуэкIэ, уи гупсысэр зыхуэкIуэр пасэрей адыгэ джэгуакIуэхэрщ. Телевиденэри, радиори, газетхэри, клубхэри, утыкухэри - сыт хуэдэ Iэмалхэри къигъэсэбэпырт хабзэфI диIахэр къиIэтыжын, абы цIыхухэр дригъэхьэхыжын папщIэ. ЖыпIэ хъунущ Аслъэн дежкIэ нэхъыщхьэу щытар итх тхылъ бжыгъэр мыхъуу, а и гуращэм кърищэлIэф цIыхухэм я куэдагъыр арауэ. Абы и лъэныкъуэкIи зригъэхъулIар мащIэкъым: ар республикэм къыщызымыцIыху гъуэтыгъуейт. Утыку итыным хуабжьэу хуэIэзэт, къедаIуэкъеплъхэр гъэщIэгъуэну къыдихьэхыфырт.

Шэч хэмылъу, Аслъэнщ псом япэу зи фIыщIэр нобэ ди нысашэ-хьэгъуэлIыгъуэ дауэдапщэхэр нэхъ пасэм зэрахьэу щыта хабзэхэм тету едгъэкIуэкI зэрыхъужар. Езым и щхьэкIэ зыгуэрхэм я гуфIэгъуэхэр яхудихыурэ, нэ илъагъу нэ ещIэж жыхуаIэрати, абы къыкIэлъыплъахэм ягу ирихьри къапхъуэтащ, апхуэдэурэ зиубгъуащ, псоми зэлъащIысащ. А къалэныр зыхуэгъэзэщIэн нэхъыжь зимыIэхэм пщIэкIэ къащтэри, джэгуакIуэ гуп къежьахэм ящыщ зым и пщэ далъхьэ, аращи, уи фызыши, уи унэиши, уи щауэишыжи, уи малъхъэтеши КъардэнгъущI Зырамыкурэ МафIэдз Сэрэбийрэ зэратхыжам тету къызэрагъэпэщ. Пэжщ, а псори зы махуэ-зы жэщым зэфIагъэкIын хуей зэрыхъум Iуэхур къимылъахъэу къанэркъым, ауэ, итIани, апхуэдэхэр хэмытамэ, гуфIэгъуэр зэшыгъуэм хуэкIуэнкIэ хъунут.

НэгъуэщI зы «ауэ» хэлъщ мы зи гугъу тщIым - мыпхуэдэ Iуэхухэр коммерцэм зэрыхуэкIуэм, фейдэ хэкIыпIэ зэрыхъум мыхъумыщIагъэ къимышэу къанэркъым. Щымыщ къыщыхаIу, емыкIу гуэрхэр къыщрагъажьи уолъагъу. Мис, псалъэм папщIэ, шордакъ папщIэу лъагапIэ гуэрым щауэмрэ нысащIэмрэ зэбгъурысу къытрагъэтIысхьэ, къызэхуэса псоми къахэплъэу. Ари яфIэмащIэу, абдеж къращэх, утыкум къращэри къызэдагъафэ, жьыи щIэи Iэгу къахуеуэу... АдэкIи къагупсысынур Алыхьырщ зыщIэр. Аслъэн псэужамэ, ар, дауи, игу техуэнутэкъым, а ирахьэжьахэри я пIэ зэриригъэувэжынум пылъынут... ИкъукIэ дыхуэныкъуэщ дэ нобэ Аслъэн. Абы и пIэ иувэфын, абы пэхъун къытхэкIакъым мызыгъуэгукIэ. ЦIыпIынэм и псэр зыгъэнар, хэту щытми, Iэ щIыIэкIэ лъэпкъым къытхэIэбащ, ар мыкIыж уIэгъэу ттелъщ нoби.

Аслъэн и фэеплъым хуэпэж дэтхэнэми ди къалэнщ ар зэпэрыта Iуэхур япэкIэ дгъэкIуэтэныр - ар сыт хуэдэ Iуэху жыпIэмэ, адыгэхэр адыгэу дунейм дыкъытенэным дыщIэкъунырщ.

БИЩIО Борис,
филологие щIэныгъэхэм я доктор.

• Шыпхъум и псалъэ

Гу пцIанэ

<u>ДызэрыунагъуэшхуэмкъыхэкIкIэ, псоми къалэн зырыз диIэт. Хэти Iэщыр игъэзащIэрт, хэти гъэшыр зэрихьэрт, унэр зэщIэкъуэныр, пщIантIэр гъэкъэбзэныр къыттегуэшат. Аслъэн Iэщым ишхыныр, пхъэ гъэсыныр и пщэм дэлът. Шыдыгу цIыкIу иIэти, губгъуэм кIуэрт, удзыр къихырти, къишэжырт. Ауэ зы къуэ закъуэу зэрыщытым къыхэкIкIэ, ди адэ-анэр абы тегужьеикIауэ щытти, сэ сыт щыгъуи гъусэ сыхуащIырт. Абы удзыр къихмэ, сэ зэщIэскъуэу и ужьым ситт, пиупщIахэр шыдыгум итлъхьэрт, зэдгъэзэхуэжырти, уэрэд жытIэу дыкъэкIуэжырт.</u>

ФIЫУЭ зэреджэм папщIэ «Орлёнок» союзпсо лагерым ягъэкIуауэ щытащ Аслъэн. Абы уэрэдыщIэ щызригъэщIауэ къэкIуэжри, зыщеджэ школым япэ увыпIэр къыщихьауи щытащ. ПщыхьэщхьэкIэ дызэхуэсыжмэ, Аслъэн гитарэ еуэрт, сэ пшынэ, си шыпхъу нэхъыжьыр мандолинэм хуэIэзэти, уэрэдхэр жытIэу дызэхэст. ДыцIыху кIуапIэт, хьэщIэнши зэи дыхуэу щытакъым.

Ди анэшхуэм Аслъэн нэхъ къыхигъэщхьэхукIыу, нэхъыфIу илъагъурт. Ди дэлъхур нэхъыфIу болъагъу жытIэрэ, зэшыпхъухэм зыхуэдгъэгусэмэ, и Iэ лъэныкъуэр къишийрти, «Фи жагъуэ фымыщI, псори фIыуэ фызолъагъу, ауэ мы Iэпхъуамбэ иныр къыгуэхауэ зэрыщытыр флъагъуркъэ. Ар Аслъэнщ, адрейхэр фэращ», - жиIэрт. Езы Аслъэни, дзэм къулыкъу щищIэу къигъэзэжа нэужь, IэлъэщI зэпрыдз дахэшхуэ къыхуихьу япэу здекIуэлIауэ щытар ди анэшхуэм дежти, ар щымыгъупщэу, сыт щыгъуи къыдджиIэжырт.

Гу пцIанэт Аслъэн, анэкъилъхухэм къытхуэгумащIэт.

СОБЛЫР Софят.

НапэкIуэцIыр зыгъэхьэзырар
НАФIЭДЗ Мухьэмэдщ.

Шхыныгъуэхэр

КIэртIоф пIастэ

Бжьыныщхьэ укъэбзар тыкъыр цIыкIуурэ яупщIатэ, шыуаным ит тхъу къэплъам хакIутэри, зэIащIэурэ ныкъуэлыбжьэ ящI. Шыбжий сыр хьэжа хаудэри, хьэзыр хъуху ягъэлыбжьэ (тхъуэплъ дахэ хъуху). ИтIанэ кIэртIоф укъэбзар халъхьэ, ар щIимыгъэнапэу псывэ щIакIэ, шыгъу хадзэри шыуаныщхьэр тепIауэ, мафIэр ешэхауэ хьэзыр хъуху, псыр щIэвэщIэху, ягъавэ. КIэртIоф вар шыуаным зэрилъу бэлагъкIэ е убалъэкIэ яущэб щабабзэ хъухукIэ. Хьэзыр хъуа кIэртIоф пIастэм бжьын гъэлыбжьар хэшыпсыхьауэ, гъуафэу, мэ гуакIуэ къыхихыу щытын хуейщ. Хуабэу тепщэчкIэ Iэнэм трагъэувэ. Дашх шатэ, кхъуей, шэ щIэмыху, шху.

Халъхьэхэр (цIыхуитху Iыхьэ):

КIэртIоф укъэбзауэ - грамм 1000
Бжьыныщхьэ укъэбзауэ - грамм 200
Тхъууэ - грамми 100
Псывэу - грамм 400
Шыгъуу, шыбжийуэ - узыхуейм хуэдиз.

Мэл тхьэмщIыгъуныбэ

Мэлым и кIэтIий гъумыр ягъэкъабзэри, псы щIыIэкIэ ялъэс, тхьэмщIыгъур бэлагъкIэ яуб, лы лъахъыцхэр къыхах, хуэтIатIэу IэкIэ япIытI, мывэ хищIамэ къыхах. Абы мыцIыкIу дыдэу зэпыупщIа щэ тхъурымбэ, бжьыныщхьэ упщIэта, шыгъу, шыбжий плъыжь, бурш, бжьыныху, джэдгын халъхьэ, псы щIыIэ хакIэри, фIыуэ зэIащIэ. ИтIанэ кIэтIий гъумыр тхьэмщIыгъумкIэ якудэ, и кIапэр папхыкI. Ар шыуаным иралъхьэ, щIигъанэу псы хуабэ щIакIэ, шыгъу хадзэри, тхьэмщIыгъуныбэр къэпщыху мафIэ щабэм тету ягъавэ. ИужькIэ лэпсым бэлагъкIэ къыхах, Iэнэм тралъхьэ, и кIапэ пыпхыкIар къырагъэутIыпщри, бэлагъкIэ и кIыхьагъкIэ телъэщIыхьурэ бахъэ пщтырыр кърагъэкI. Ар папхыкIыж, къызыхаха лэпсым халъхьэжри, хьэзыр хъуху - сыхьэтрэ ныкъуэкIэ - ягъавэ. ТхьэмщIыгъуныбэ вар бэлагъкIэ лэпсым къыхахри, тепщэчышхуэм иралъхьэ, и бахъэ пщтырыр зэрыкIуэу и Iувагъыр см 1,5 - 2 хъууэ хъурейуэ зэпаупщI. Ар щызэпагъэжкIэ зэкIэрымыщэщу, дагъэ къыщIэжу, мэ гуакIуэ къыхихыу щытщ.

Iэнэм щытрагъэувэкIэ, пщтыру тепщэчым Iыхьи 3 - 4 иралъхьэ. Фалъэ цIыкIукIэ бжьыныху шыпс гъусэ хуащI. ПIастэ хуабэ дашх. Ди зэманым тхьэмщIыгъури, тхьэмбылри, щэ тхъурымбэри лыхьэжым щIагъэкI, ауэ щэ тхъурымбэр умыхьэжу бупщIатэмэ нэхъыфIщ.

Халъхьэхэр (цIыхуиплI Iыхьэ):

КIэтIий гъум тхьэщIауэ - узыхуейм хуэдиз
ТхьэмщIыгъуу - грамм 750-рэ
Щэ тхъурымбэу - грамм 450-рэ
Бжьын укъэбзауэ - грамм 50
Бжьыныху укъэбзауэ - грамм 30
Псыуэ - грамм 220-рэ
Шыгъуу - грамм 17
Шыбжий фIыцIэу - грамми 2
Шыбжий сыр хьэжауэ - грамми 4
Джэдгыну - грамми 4.

КЪУБАТИЙ Борис.

Псэущхьэхэр

Опоссум

Псэущхьэ хьэлэмэт куэд щопсэу ди щIы хъурейм. Абыхэм ящыщу кIуэ пэтми нэхъыбэ цIыхум зрегъэцIыху, и псэупIэм кърешалIэ.

ЗИ ГУГЪУ фхуэсщIыну псэущхьэ цIыкIур дзыгъуэ лIэужьыгъуэхэм ящыщщ. Абы зэреджэр опоссумщ, адыгэбзэкIэ зэбдзэкIмэ, «хьэ хужь» къикIыу аращ. ПцIы хэмылъу, хьэм ещхь гуэрхэри хэлъщ абы и теплъэми, и хьэл-щэнми. А псэущхьэм и цыр хужьщ, и тхыцIэмкIэ щхъуафэ-яжьафэщ.

Абы и хэкуу ябжыр Австралиеращ, иджырей зэманым нэхъыбэу ущрихьэлIэри аращ. Ахэр гупгупурэ мыхъуу, я закъуэ мэпсэу. Опоссумым жыгыку гъуанэхэр псэупIэ ещI. И лъакъуэ цIыкIухэр кIэщIми, и кIапэр къигъэсэбэпурэ IэкIуэлъакIуэу жыгхэм допщей. Пхъафэм зыщызыгъэпщкIуа хьэпIацIэхэр и лъэбжьанэ кIыхьхэмкIэ къыдехри, ешх. МахуэкIэ и псэупIэм щожей, жэщкIэщ дунейм къыщытехьэр.

Хьэпщхупщхэм нэмыщI, мы псэущхьэ цIыкIум и Iусщ эвкалипт жыгым и къудамэхэмрэ и тхьэмпэхэмрэ, удз зэмылIэужьыгъуэхэр, фо къигъуэтми ишхынущ.

Хамэ къэралхэм куэд щIауэ унэм щаIыгъщ опоссумыр. Псом хуэмыдэу Америкэмрэ Канадэмрэ фIыуэ щалъагъу. Иужьрей зэманым ди дежи къыщацIыхуауэ, унагъуэхэм яIэ адрей псэущхьэхэм нэхърэ нэхъ яфIэгъэщIэгъуэну унэм щызыIыгъи щыIэщ.

Опоссум цIыкIур цIыхум псынщIэу йосэ. Адрей унэ псэущхьэхэм хуэдэу, гъущI хъарым щыпIыгъ хъунущ. НэхъыфIыжщ бзу абгъуэм ещхь унэ цIыкIу хуэпщIмэ. Шэч хэмылъу, ар нэхъ игу ирихьынущ, махуэкIэ абы щIэпщхьэурэ щыжеинущ. Мы псэущхьэ цIыкIур зэрыс гъущI хъарым жыг къудамэхэр, удзхэр хурагъэувэ, щIыуэпсым щыхэсым игъуэту щытахэм щамыгъэщIэн щхьэкIэ.

Унэм щаIыгъ опоссумхэми ирагъэшхыр хьэпIацIэхэрщ. Пхъэщхьэмыщхьэхэр, хадэхэкIхэр цIыкIу-цIыкIуу зэхэупщIэтауэ ират. Псым щIыгъуу пхъэщхьэмыщхьэпс IэфIхэри зэзэмызэ ент хъунущ. Зэфэ псыр махуэ къэс хъуэжын хуейщ, абы уз къызыхэкI бактериехэр химыщIэн папщIэ. Апхуэдэ дыдэуи гъущI хъарыр къабзэу зехьэн хуейщ.

Мы псэущхьэ цIыкIум хьэл хьэлэмэтыщэ хэлъщ: шынагъуэ гуэр щыIэу къыщыхъуамэ, лIа нэпцI зещIри, дакъикъэ зыбжанэкIэ зимыгъэхъейуэ щылъщ. IэщIагъэлIхэм зэрыжаIэмкIэ, а зэманым абы и щхьэ куцIыр мэлажьэ, сытри зыхещIэ.

Опоссумыр унэм щиIыгъыну мурад зыщIам ищIэн хуей куэд щыIэщ. Абы укIэлъыплъыныр бгъэшхэн къудейкIэ зэфIэкIыркъым, атIэ уепсэлъэн, удэджэгун хуейщ. Арыншамэ, а цIыкIур зэшынущ, и хьэлым зихъуэжынурэ дзакъэ-пIастхъэу щIидзэнущ. Зэрыджэгун хьэпшып цIыкIухэр игъуэтмэ, уэри утригъэунущ, мыувыIэу абыхэм ириджэгуурэ. ГъущI хъарым къибгъэкIамэ, укIэлъыплъын хуейщ, зигъэпщкIун фIэфIщи. Абыхэм я хьэлщ щыгъынхэм я жыпхэм ипщхьэурэ я щхьэ цIыкIухэм фIэкIа къимыщу исыну.

Аращи, зыщывмыгъэгъупщэ - мы псэущхьэр фIыуэ флъагъумэ, езыри ныбжьэгъу пэж къыфхуэхъунущ.

ХЬЭРЭМЭТОКЪУЭ Цацэ.

ЦIыкIухэм факъыхуеджэ

Iуэхур дауэ зэрыблэжьынур?

Пщэдджыжьым Юрэ къэушащи, щхьэгъубжэм доплъ. Дыгъэ къопс. Махуэр уэфIщ.

ЩIалэ цIыкIуми гупыж ещI зыгуэр илэжьыну.

Мэгупсысэри щысщ: «Си шыпхъу цIыкIур псым итхьэлэу сэ къыхэсхыжамэ аратэкъэ!».

Абы хэту и шыпхъу цIыкIур къыбгъэдолъадэ:

- Юрэ, кхъыIэ, си гъусэу ныщIэкIи, тIэкIурэ къэкIухь!

- IукI, зэран укъысхуэмыхъуу сыгъэгупсысэ!

Хъыджэбз цIыкIум зигъэгусэри IукIыжащ.

Юрэ пещэ и гупсысэхэм: «Мы ди нанэ дыгъужьхэр къытеуэу, сэ ахэр фочкIэ сукIамэ аратэкъэ!».

Абдеж я нанэ къыбгъэдохьэ:

- Юрэ, хьэкъущыкъур зэщIэкъуэжыт.

- Уэри зэщIэкъуэж, сыхущIыхьэркъым сэ!

Фызыжьыр къеплъщ, и щхьэр игъэкIэрахъуэри, IукIыжащ.

Юрэ адэкIэ мэгупсысэ: «Уа, мы си Трезоркэ псыкъуийм ихуарэ сэ къисхыжамэ аратэкъэ!».

Абы ирихьэлIэу хьэ цIыкIур къыIуолъадэ. И кIэр егъэкIэрахъуэ: «Псы сегъафэ, Юрэ!» - жиIэ хуэдэщ.

- ЗыIуегъэх адэ! Зэран умыхъу, сэ согупсысэ!

Трезоркэ и жьэр зэтрипIэжри, пабжьэм хыхьэжащ.

Юрэ и анэм деж кIуащи, йоупщI:

- Моуэ зы IуэхуфI гуэр дауэ злэжьа хъуну?

Юрэ и щхьэм Iэ къыдилъэри, анэм жиIащ:

- Уи шыпхъу цIыкIур тIэкIу къешэкI, нанэ и гъусэу хьэкъущыкъур Iухыж, Трезор псы егъафэ.

ОСЕЕВЭ Валентинэ.
ЗэзыдзэкIар **КЪАГЪЫРМЭС Борисщ.**

Унэгуащэхэм папщIэ

IэфIу, теплъэ дахи иIэу

Куэдрэ щылъу зэкIуэкIыу щIэзыдза щIакхъуэм и мэр ар щахъумэ щIакхъуалъэм къыщищтэ щыIэщ. Абы щыгъуэ щIакхъуалъэр серчэкIэ ятхьэщIри, мэр мэкIуэд.

* * *

Котлетым хэфлъхьэн джэдыкIэ фимыIэмэ, фымыгузавэ.

ДжэдыкIэм и пIэкIэ лы хьэжа грамм 250-м хуэзэу кIэртIоф хьэжыгъэ бжэмышхышхуэм и ныкъуэ хэфлъхьи, котлетыр зыкIэрыщэщынукъым, IэфIи хъунущ, теплъэ дахи иIэнущ.

* * *

Кофе зэрагъавэ хьэкъущыкъум и кIуэцIыр кхъуэщыныфэ-фIыцIафэ мэхъу. Ар кIэрегъэкIыж псым лимон бзыгъэ хэлъу къэбгъэкъуалъэмэ.

* * *

Шхыныр щагъэхьэзырым кIэрисхьамэ, кIэструл кIуэцIым и лъабжьэр гъэкъэбзэжыгъуей щыхъу щыIэщ. Абы щыгъуэм кIэструлым шыгъушыпс иту жэщым щагъэт, пщэдджыжьым мафIэ щIащIэ, шыгъушыпсыр къагъэкъуалъэри, ар къабзэ мэхъуж.

* * *

Джэшыр ягъэвэн и пэ, псы щIыIэм хэзыгъэлъ щыIэщ. Апхуэдэу умыщIу занщIэу бгъавэмэ нэхъыфIщ, къэкъуэлъэн щIидзэмэ, псы щIыIэ тIэкIу зыбжанэрэ хэпкIэурэ. Джэшыр зэрыбгъавэм зэман нэхъыбэ текIуэдэнущ, ауэ шхыныр нэхъ IэфI хъунущ.

Нартыху вар Iэнэм щытралъхьэкIэ, япэщIыкIэ шыуаным илъ нартыху тхъафэм щыщ тепщэчым пIащIэу иралъхьэри, абы нартыхур тралъхьэ.

* * *

ДжэдыкIэ ивыкIар яшхырейуэ щытакъым, нэхъ яшхыр джэдыкIэ пхъампэт. Ар сэбэпщ зи тхьэмбыл узхэмкIэ, щIыIэ зыхыхьахэм дежкIэ.

* * *

Лэпсым шыпс къыхэфщIыкIыну фи гугъэмэ, лыр вэным зы сыхьэт ныкъуэ къэнэжауэщ абы шыгъу щыхэвдзэнур.

* * *

Лэпсым къытрищIэ тхъурымбэр, тэмэму укIэлъымыплъурэ, шыуан лъабжьэм етIысэхамэ, абы псы щIыIэ тIэкIу хэкIэ - ар и щхьэм къыдокIуеижри, тыншу къытыбохыж.

Псалъэзэблэдз

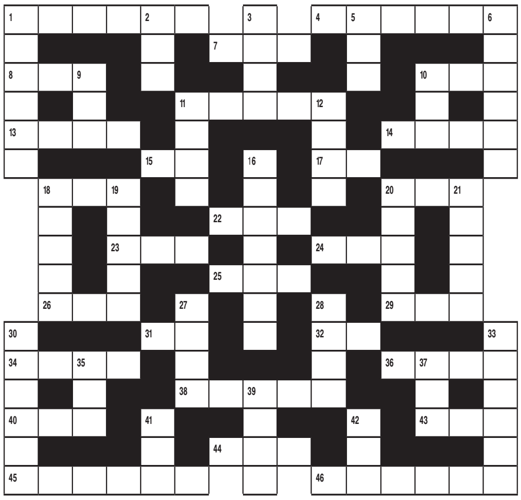

ЕкIуэкIыу: **1**. Чыцэм къыпыкIэ пхъэщхьэмыщхьэ гъуэжь гуащIэ цIыкIу. **4**. Хьэцэпэцэхэм я щхьэкIэ. **7**. Мэлым, бжэным я егъэзыпIэ. **8**. КIуащ БетIал и поэмэ. **10**. ГъущI быдэ лIэужьыгъуэ. Е ... пыIэ. **11**. Сосрыкъуэ къиша пщащэр. **13**. ... нэм , адэр - дэм хуэдэщ. **14**. Дагъыстэн лъэпкъ: абы ящыщ куэд ди республикэм щопсэу. **15**. Таурыхъхэм хэт фызыжь хьилэшы. **17**. ХакIуитI зы ... щIэзагъэркъым. **18**. Егъэлеяуэ щыщIыIэ зэман. **20**. Бостеяпхъэ, джанапхъэ. **22**. ЩIы къиуда. **23**. Бгырыпхыщхьэ. **24**. ХадэхэкI. **25**. Гъэмахуэм Iэщым я фэр изых бадзэжь. **26**. ВакъэдыжI Iэмэпсымэ. **29**. Адыгэ сабийхэм папщIэ къыдэкI журнал. **31**. Пшэр, зэпэхъурей. **32**. ... зиIэм, кIэи иIэщ. **34**. Илъэс 18 ирикъуа щIалэщIэм и ... кIуэгъуэщ. **36**. Ефэндыхэм я нэхъыщхьэ, хеящIэ. **38**. Къамэ, джатэ, ... **40**. ... фермэ. **43**. Чыцэм къыпыкIэ пхъэщхьэмыщхьэ фIыцIэ-къащхъуафэ хъурей цIыкIу. **44**. КIыщым щIэт лэжьакIуэ. **45**. Имычэзууэ дунейм къытехьа сабий цIынэ. **46**. Адыгэ лъэпкъ.

Къехыу: **1**. Напэншэм щхьэкIэ жаIэ: «И напэм ... тебзащ». Е гъущI пIащIэ. **2**. ЦIыху зекIуапIэм ... къутахуэ телъщ. **3**. Зи нэхэр кууэ ис цIыху. **5**. Адыгэ тхакIуэ, усакIуэ, тхэн щIэзыдзагъащIэ ныбжьыщIэхэм я «Шыхулъагъуэ» литературэ зэгухьэныгъэм и къызэгъэпэщакIуэ. **6**. Къэбэрдей-Балъкъэр мэкъумэш академием и ректору щыта. **9**. Гъасэ щаIуэкIэ гъупщым нэхърэ нэхъ щабэу хьэцэпэцэм къыщIокI. **10**. ... лъакъуэ шкIэ иукIрэ? **11**. ... и анэ гъыркъым. Е ЩоджэнцIыкIу Алий и цIэр зезыхьэ къэбэрдей къэрал драмэ театрым и джэгуакIуэ, КъБР-м щIыхь зиIэ и артист. **12**. Дунейр ... къызэрыхъуу, цIыхур уэрамым къыдэужьгъащ. **16**. Тэрч районым щыщ къуажэ. **18**. Дзапэ ... **19**. ЩIопщыкъурэ пэт, жьы ... **20**. Нысэ къызыхуашам ехъуэхъу хабзэщ: «Къуэбын-... фхухъу!». **21**. Аргъынэ ... и жагъуэщ, шынакъ кIы гъуанэр и щIасэщ. **27**. Унэм щигъэзэщIэн хуейуэ, еджакIуэм ... къратащ. **28**. Тхьэв зэраху пхъэ. **30**. ... нэ хуащIати, «набдзэ» жиIащ. **33**. «..., уэ фIыкIэ уигу сыкъэкIым, Си гъуэгу кIыхь хъуну къызэхъуэхъу» - КIыщокъуэ Алим и усэ цIэрыIуэм щыщщ. **35**. А къэкIыгъэм ху къыщIаIукI. **37**. Таурыхъхэм хэт шы лъэрызехьэ: щыхуейм мэпсэлъэф, щыхуейм мэлъэтэф. **39**. И ... къурыкъуу ежьэжащ. Е и ... мафIэ егъэуауэ къэсащ. **41**. УэршэрынкIэ ирикъуа нэужь, щIалэхэр зэбгрыкIыжащ, щхьэж ... и бжэн лъакъуэу. **42**. Зи ныбжьыр фIыуэ хэкIуэта цIыхухъу.

Зэхэзылъхьар
МЫЗ Ахьмэдщ.

Гъатхэпэм и 16-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкIуэкIыу: **1**. ХьэлIамэ. **4**. Хъарбыз. **7**. Уаз. **8**. КIыгу. **9**. Щыхь. **10**. КуэнсапIэ. **11**. Зейм. **13**. Бжьиз. **16**. Пхъу. **17**. Набжэ. 18. Шху. **21**. Лъостэн. **22**. Къубатий. **25**. Ущ. **27**. Сэлэт. **29**. Кхъухь. **30**. Вынд. **32**. Заур. **33**. ХъумпIэцIэдж. **35**. Лэч. **36**. Щыкъу. **37**. Бгъэ. **38**. Тэрмэш. **39**. Нэбгъэф.

Къехыу: **1**. ХьэкIэзэпх. **2**. Мылъку. **3**. «Лъапсэ». **5**. Аркъэ. **6**. Зэхьэзэхуэ. **12**. Мыл. **13**. Бей. **14**. Къундэпсо. **15**. Iэмбатэ. **19**. Боз. **20**. Чий. **23**. Рузвельт. **24**. Тхьэрыкъуэф. **26**. Уэд. **28**. Мэз. **31**. Iэбгъэ. **33**. Хъурмэ. **34**. Джатэ.

Ар пэжщ

Гуапагъэ щыIэмэ...

Гуапагъэ щыIэмэ, пхуэмыгуэшын щыIэкъым. Унэр, дыщыпсэу пщIантIэр, уэрамыр... къэралыр, дуней дыдэр - псори гуэшащ Iыхьэ-Iыхьэурэ, цIыху къэс и Iыхьэ къылъысу. ФIы защIэкIэ пхуэмыгуэшын гуэри щыIэкъым. Зэдауэ-зэзауэ хэмылъу, дахэкIэ дызэгурыIуэн хуей къудейуэ аращ. Ди ужь итхэм къахуэдгъэнэфынури аращ - ди фIагъыр е ди Iеягъыр. Дунейр къутэжыху псэун щыIэкъым. Ди дунейр дахэ щхьэ дымыщIрэ?

Зэмыгупсысыжхэр

ЦIыхур къэувынщи, нэгъуэщI зыгуэрым тепсэлъыхьу щIидзэнщ, абы нэхърэ нэхъ нэпсей, нэхъ къуэгъун щымыIэу жиIэу. Абы жыхуиIам ухуэзамэ, абыи къыпхуиубынщ, япэу къопсэлъауэ щытам езым къыхужиIауэ щытар хужиIэжу. Езы тIур зэхуэзамэ, «зэхуэарэзыщ», я псэр зы чысэ илъ хуэдэ. ЦIыхум уигу хуилъыр езым жумыIэу, и щIыбагъкIэ ухуэпсэлъэныр зэрыикIагъэр ягу къэкIыркъым апхуэдэхэм. Делагъэщ нэгъуэщIым ухуэпсалъэкIэрэ уи щхьэр бгъэлъэпIэну. ЛъапIэ ухъуну абыкIэ? Уи дагъуэри пщIэжын хуейщ, уи щхьэ хуумыгъэфащэми. ИтIанэщ уи щхьэр лъапIэ щыхъунур.

НЭХУЩ Хьэжпагуэ.

Интернетым дыкъыщоджэ

ЩытыкIэр зыхъуэжыфхэрщ гъащIэр зейр

ЗЭГУЭРЫМ пщащэр и адэм хуотхьэусыхэ:

- Си адэ, сезэшащ, гъащIэм гугъуехь, лъэпощхьэпо куэд сыщрохьэлIэ, абыхэм я хэкIыпIэхэр къэслъыхъуэурэ си щхьэр здэсхьынур сымыщIэжу сыкъэнащ. АфIэкIа къару сиIэжкъым. Сыт сщIэнур?

Адэр къыпыгуфIыкIри, пэшхьэкум кIэструлищ, псы ярыту, тригъэуващ. Зым пхъы хидзащ, зым джэдыкIэ хилъхьащ, ещанэм кофе хьэдзэ Iэбжьыб хикIутащ.

ДакъикъэзыбжанэдэкIри, пхъымрэ джэдыкIэмрэ къыхихыжащ, ещанэ кIэструлым хэлъа хьэдзэр зыхэвыхьа кофери кърикIащ.

- СыткIэ захъуэжа мыбыхэм? - щIэупщIащ адэр.

- Пхъымрэ джэдыкIэмрэ ващ, кофе хьэдзэхэр хэткIухьри, узэфэ хъун къыщIэвыкIащ.

- Хьэуэ, си хъыджэбз, уэ къызжепIар нэм илъагъу къудейращ. Быдэу щыта пхъыр псы къэкъуалъэм хэлъа нэужь, щабэ хъуащ, ткIуаткIуэу щыта джэдыкIэр вэри, быдэ хъуащ. Я теплъэкIэ захъуэжакъым, я зэхэлъыкIэр зрихьэлIа гугъуехьым - псы къэкъуалъэм - и зэранкIэ нэгъуэщI хъуащ. Апхуэдэщ цIыхухэри, къарууфIэу плъагъухэр зрихьэлIэ Iуэхум елъытауэ къарууншэу къыщIидзынкIэ хъунущ, нэхъ махэхэр, узэрыщымыгугъауэ зыкъагъэлъэгъуэныр зыхуэIуа щыIэкъым.

- Кофер-щэ? - щIэупщIащ хъыджэбзыр.

- Ар псом нэхърэ нэхъ гъэщIэгъуэнщ. Кофе хьэдзэхэр зыхэхуа щытыкIэм ебэнурэ, псы къэкъуалъэ къызэрыгуэкIыр, зыхуэдэ щымыIэ, псоми яфIэIэфI кофе ищIащ.

ЩыIэщ цIыху, зыпэщIэуэ гугъуехьым къимыгъэдзыхэу, зыдимыхъуэжу, атIэ а щытыкIэр езым ихъуэжрэ телъыджэ гуэр къигъэщIу.

Теплъэгъуэхэр

Мыгувэу жыгхэр къэгъэгъэнущ.
Сурэтыр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

Редколлегием хэтхэр:

ЖьэкIэмыхъу Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и япэ къуэдзэ), **Жыласэ Заурбэч** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Къаншокъуэ Эллэ** (жэуап зыхь секретарь), **Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщIэпыджэ Замирэ, Чэрим Марианнэ, ЩхьэщэмыщI Изэ.**

Езыгъэтхахэр
«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).

КъыдэзыгъэкIхэмрэ редакцэмрэ я хэщIапIэр
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 40-48-54, 42-63-64, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; хабзэхъумэ IуэхущIапIэхэм ядэлэжьэнымкIэ - 42-60-53; узыншагъэмрэ щIыуэпсыр хъумэнымкIэ - 42-22-89; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 40-15-31; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер IэнатIэм - 42-26-41; сурэттехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.

Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.
Тел.: 76-01-28, 76-01-10

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ IуэхущIапIэм ПИ №ТУ07-00117-м щIэту ятхащ.

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокI.

«Тетраграф» ООО-м щытрадзащ.
КъБР, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 33

12+

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **Джатокъуэ Залинэ,** *редактору* **ЖьэкIэмыхъу Маринэ,** *корректорхэу* **Щоджэн Иннэ** *(1, 2-нэ нап.),* **Щоджэн Заирэ** *(3, 4-нэ нап.). КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ* **Ныр Саидэ, Щомахуэ Мариаиннэ,** *сурэтхэм елэжьар* **Къарей Элинэщ.**

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр 51531 ● Тираж 2.249 ● Заказ №259